

UCHWAŁA NR LX/352/2023
RADY POWIATU W OSTROWI MAZOWIECKIEJ

z dnia 27 kwietnia 2023 r.

**w sprawie uchwalenia Powiatowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie
oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie na lata 2023 - 2029**

Na podstawie art. 6 ust. 1 i ust. 3 pkt 1 i 2 ustawy z dnia 29 lipca 2005r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (t.j. Dz. U. z 2021 poz. 1249), uchwala się co następuje:

§ 1. Uchwala się Powiatowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie na lata 2023 - 2029, w brzmieniu stanowiącym załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Zarządowi Powiatu.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Przewodnicząca Rady Powiatu

Dorota Subda

**POWIATOWY PROGRAM
PRZECIWDZIAŁANIA PRZEMOCY
W RODZINIE
ORAZ OCHRONY OFIAR PRZEMOCY
W RODZINIE
NA LATA 2023-2029**

Spis treści:

Wprowadzenie

- I. Charakterystyka zjawiska przemocy– podstawy teoretyczne s. 5
 - 1. Definicja przemocy s. 5
 - 2. Rodzaje i skutki przemocy s. 6
 - 3. Źródła przemocy s. 10
 - 4. Cykle przemocy s. 10
- II. Akty prawne dotyczące zjawiska przemocy s. 11
- III. Zasoby instytucjonalne Powiatu s. 13
- IV. Diagnoza zjawiska przemocy na terenie Powiatu Ostrowskiego s. 14
- V. Analiza SWOT s. 24
- VI. Założenia Programu s. 25
- VII. Cele Programu i kierunki działania s. 27
- VIII. Monitoring i ewaluacja Programu s. 35
- IX. Finansowanie Programu s. 35

Zakończenie

WPROWADZENIE

Zjawisko przemocy domowej jest poważnym problemem społecznym i jednym z podstawowych zagrożeń zarówno dla rodziny, jak i poszczególnych jej członków. Przemoc domowa jest zagadnieniem bardzo szerokim. Mówiąc o przemocy wobec członków rodzin mamy na myśli różne zachowania i działania naruszające prawa i dobra drugiej osoby, powodujące u niej szkody i cierpienia. Trzeba pamiętać, że przemoc nie zawsze narusza prawo karne, ale niepodważalnie zawsze narusza prawa drugiego człowieka, m.in. prawo do wyrażania swoich poglądów i opinii, do uznawania jego podmiotowości prawnej, zakazu stosowania tortur, niehumanitarnego, poniżającego traktowania lub karania oraz zakaz trzymania drugiego człowieka w poddaństwie.

Stosowanie przemocy jest zjawiskiem dosyć powszechnym, istniejącym w wielu społeczeństwach. Statystyki prowadzone przez różne instytucje nie do końca odzwierciedlają skalę tego problemu. Osoby pokrzywdzone często nie zgłaszają problemu z obawy przed konsekwencjami swojej decyzji, nie widzą możliwości rozwiązania problemu, a także z lęku przed opinią społeczeństwa, w którym nadal funkcjonują mity i stereotypy na temat przemocy. Przeciwdziałanie przemocy w dalszym ciągu stanowi wyzwanie dla służb zajmujących się tym obszarem polityki społecznej.

Obowiązek opracowania Powiatowego Programu Przeciwdziałania Przemocy oraz Ochrony Ofiar Przemocy wynika z art. 6 ust 3 pkt 1 ustawy z dnia 29 lipca 2005r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. z 2021r., poz. 1249 z późn. zm.). Dodatkowo Program jest skorelowany z ustawą z dnia 12 marca 2004r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2021r., poz. 2268 ze zm.), Krajowym Programem Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na rok 2023 przyjętego uchwałą Nr 248 Rady Ministrów z dnia 9 grudnia 2022r. (MP z 2022r., poz. 1259), Powiatową Strategią Rozwiązywania Problemów Społecznych na lata 2023-2029.

Program został opracowany przez Zespół ds. opracowania Powiatowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie na lata 2023-2029. Skład Zespołu stanowili przedstawiciele instytucji działających na rzecz przeciwdziałania przemocy z terenu Powiatu Ostrowskiego: Starostwa Powiatowego w Ostrowi Mazowieckiej, Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Ostrowi Mazowieckiej, Samodzielnego Publicznego Zespołu Zakładów Opieki Zdrowotnej w Ostrowi Mazowieckiej, Komendy Powiatowej Policji w Ostrowi Mazowieckiej, Sądu Rejonowego w Ostrowi Mazowieckiej, Zespołu Kuratorskiej Służby Sądowej w Ostrowi Mazowieckiej, Powiatowego Urzędu Pracy w Ostrowi Mazowieckiej, Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej w Ostrowi Mazowieckiej.

Głównym celem Powiatowego Programu Przeciwdziałania Przemocy oraz Ochrony Ofiar Przemocy na lata 2023-2029 jest podejmowanie działań zmierzających do zwiększenia skuteczności działań na rzecz przeciwdziałania przemocy na terenie Powiatu Ostrowskiego. W celu osiągnięcia zamierzonego celu priorytetowego zostały opracowane również cele szczegółowe, które dotyczą

czterech obszarów: profilaktyka i edukacja społeczna, pomoc osobom doświadczającym przemocy, oddziaływania względem osób stosujących przemoc oraz podniesienie kompetencji służb społecznych zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy.

Opracowanie powyższych celów zostało poprzedzone dokonaniem diagnozy zjawiska przemocy na terenie Powiatu Ostrowskiego na podstawie danych statystycznych udostępnionych przez: ośrodki pomocy społecznej z terenu Powiatu Ostrowskiego, Komendę Powiatową Policji w Ostrowi Mazowieckiej, Sąd Rejonowy w Ostrowi Mazowieckiej.

Program określa również adresatów, sposób monitorowania oraz źródła finansowania. Wskazane zostały także podmioty – partnerzy realizacji Programu odpowiedzialni za realizację celów, jak również zadania adresowane do specjalistów i instytucji – zmierzające do opracowania efektywnego systemu przeciwdziałania przemocy na terenie Powiatu Ostrowskiego.

I. CHARAKTERYSTYKA ZJAWISKA PRZEMOCY– PODSTAWY TEORETYCZNE

1. DEFINICJA PRZEMOCY

Istotnym elementem systemu przeciwdziałania przemocy domowej jest opracowanie ogólnej definicji przemocy. Taka definicja została zawarta w ustawie z dnia 29 lipca 2005r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie. W myśl art. 2 pkt 2 w/w ustawy, przemoc w rodzinie należy rozumieć jako: *jednorazowe albo powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie naruszające prawa lub dobra osobiste członków rodziny, a także innych osób wspólnie zamieszkujących lub gospodarujących, w szczególności narażające te osoby na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia, naruszające ich godność, nietykalność cielesną, wolność, w tym seksualną, powodujące szkody na ich zdrowiu fizycznym lub psychicznym, a także wywołujące cierpienia i krzywdy moralne u osób dotkniętych przemocą*. W dalszej części niniejszego Programu wyrażenie „przemoc w rodzinie” zostaje określone jako „przemoc”.

Zgodnie z ustawową definicją przemocy, przemoc to nie tylko powtarzające się zachowanie, ale też pojedyncze akty. Może to być działanie lub zaniechanie jakiejś czynności. Zachowanie to jednak musi być umyślne.

W literaturze przedmiotu można znaleźć wiele definicji przemocy. Należy jednak pamiętać, że wszystkie mają pewne elementy wspólne:

- przemoc jest intencjonalna,
- przemoc jest skierowana na kontrolowanie i podporządkowanie ofiary,
- przemoc towarzyszy nierównowaga sił – sprawca wykorzystuje przewagę nad ofiarą,
- przemoc prowadzi do naruszenia podstawowych praw i wolności ofiary,
- przemoc zawsze powoduje cierpienie oraz szkody.

Irena Pospiszyl określa przemoc jako „wszelkie nieprzypadkowe akty przemocy godzące w osobistą wolność jednostki lub przyczyniające się do fizycznej lub psychicznej szkody osoby, wykraczające poza społeczne zasady wzajemnych relacji”¹. W tym ujęciu znajdujemy zarówno intencjonalność zachowania sprawcy, jak i fizyczne i psychiczne skutki przemocy.

Podobną definicję podaje Wanda Badura-Madej oraz Agnieszka Dobrzyńska-Masterhazy nazywając przemocą „każde zachowanie, którego intencją jest wyrządzenie krzywdy drugiemu człowiekowi, lub czyn, który jest postrzegany jako mający taką intencję”².

W definicji Jerzego Mellibrudy zostało uwzględnione jeszcze jedno ważne kryterium, jakim jest dysproporcja sił. Według autora przemoc to: „intencjonalne zachowanie naruszające wszelkie prawa i dobra osobiste jednostki, w sposób uniemożliwiający jej obronę i powodujące szkody psychiczne, fizyczne, symboliczne i materialne”³.

¹ Pospiszyl I.: Razem przeciw przemocy. Warszawa 1999

² Badura-Madej W., Dobrzyńska-Masterhazy A.: Przemoc w rodzinie. Interwencja kryzysowa i psychoterapia. Kraków 2000

³ Mellibruda J.: Przemoc domowa, (w:) „Charaktery” 1997, nr 10

Przemoc domową można również definiować uwzględniając różne punkty odniesienia: prawny, psychologiczny, społeczny i moralny⁴.

Perspektywa prawna – w tym ujęciu przemoc jest zabroniona, a kodeks karny określa szereg czynów dokonanych z użyciem przemocy jako przestępstwo i wyznacza kary za ich popełnienie. Podstawowym artykułem mówiącym o znęcaniu się fizycznym lub moralnym nad członkiem rodziny jest art. 207 kodeksu karnego.

Perspektywa psychologiczna – pozwala rozumieć zachowania osób krzywdzonych, wewnętrzne i sytuacyjne mechanizmy sterujące przemocą, a także złożone procesy interakcji między ofiarą i sprawcą. Perspektywa psychologiczna przemocy jest niezwykle przydatna w procesie pomagania ofiarom przemocy, odbudowywaniu poczucia własnej wartości i mocy.

Perspektywa moralna – przemoc jest postrzegana jako zło moralne wobec słabszych, zasługujące na potępieniu.

Perspektywa społeczna – przemoc jest tu ujmowana z dwóch punktów widzenia. Po pierwsze – normy, postawy rozpowszechnione w społeczeństwie mogą sprzyjać przemocy lub ją usprawiedliwiać. Po drugie – pozwala dostrzec wymiar społeczny przemocy, np. przenoszenie zachowań przemocowych poza dom rodzinny.

Spośród wielu definicji przemocy za najbardziej adekwatną do niniejszego Programu można uznać definicję Ireny Pospiszyl, która traktuje przemoc jako: „każde zachowanie skierowane wobec bliskiej osoby, które jest intencjonalne, a jego celem jest utrzymanie kontroli i władzy nad tą osobą. Przemoc w rodzinie to zamierzone, wykorzystujące przewagę sił działanie przeciwko członkowi rodziny, naruszające jego godność oraz podstawowe prawa, powodujące cierpienia i szkody”⁵.

2. RODZAJE I SKUTKI PRZEMOCY

Przemoc funkcjonuje zarówno w wymiarze indywidualnym, jak i grupowym. Może mieć charakter instrumentalny, staje się wówczas środkiem do realizacji określonych celów, ale może być także bezinteresowna. W literaturze przedmiotu najczęściej opisuje się cztery podstawowe formy przemocy:

- 1. Przemoc fizyczna** – jest intencjonalnym zachowaniem, powodującym uszkodzenie ciała lub niosącym takie ryzyko. Czynne formy przemocy to wszelkiego rodzaju działania bezpośrednie z użyciem siły, których rezultatem jest nieprzypadkowe zranienie np. popychanie, kopanie, duszenie, bicie, użycie broni, topienie, nie udzielenie niezbędnej pomocy.
- 2. Przemoc psychiczna** – jest najczęstszą formą przemocy i najbardziej nieuchwytną. Ten rodzaj przemocy wykorzystuje mechanizmy psychologiczne, np. wyśmiewanie, poniżanie,

⁴ Sasal D.H.: Przewodnik do procedury interwencji wobec przemocy w rodzinie. Wydawnictwo Edukacyjne PARPA. Warszawa 2005

⁵ Pospiszyl I.: Przemoc w rodzinie. Wydawnictwo WSiP. Warszawa 1998

upokarzanie, zawstydzenie, narzucanie własnych poglądów, ciągle krytykowanie, ograniczanie kontaktów z innymi ludźmi, stosowanie gróźb, szantażowanie. Przemoc psychiczna stanowi system zachowań mających na celu obniżenie poczucia własnej wartości u partnera i uzyskanie nad nim pełnej kontroli. Mechanizmami stosowanymi przez sprawcę są:

- izolacja - pozbawiająca ofiarę społecznego poparcia, zmniejszająca jej możliwości stawiania oporu, uzależniająca od sprawcy, doprowadzająca do skoncentrowania się na nim, a następnie do monopolizacji uwagi,
- monopolizacja uwagi - ofiara koncentrując się na aktualnym położeniu wspiera introspekcję, eliminuje bodźce inne niż te, którymi manipuluje oprawca,
- osłabienie - prowadzi do przemęczenia, którego efektem jest minimalizacja fizycznej i psychicznej możliwości stawiania oporu,
- groźby - nasilają lęk i rozpacz,
- sporadyczne okazywanie pobłażliwości - motywuje pozytywną skłonność do uległości,
- demonstrowanie wszechwładzy - wskazujące na daremność stawiania oporu,
- zmuszanie do spełniania prostych wymagań – wyrobienie nawyku posłuszeństwa⁶.

Przejawami złego odnoszenia się są: upokarzanie, wyzywanie, poniżanie, groźby, niszczenie przedmiotów mających wartość materialną lub emocjonalną dla ofiary, degradacja wartości moralnych i emocjonalnych ofiary.

3. **Przemoc seksualna** – to naruszenie intymności polegające na wymuszaniu różnego rodzaju niechcianych zachowań w celu zaspokojenia potrzeb seksualnych sprawcy np. nieakceptowanych pieszczot i praktyk seksualnych, a także krytykowanie zachowań seksualnych. Przemoc seksualna polega na zmuszaniu osoby do aktywności seksualnej wbrew jej woli, kontynuowaniu aktywności seksualnej, gdy osoba nie jest w pełni świadoma, bez pytania jej o zgodę lub gdy na skutek zaistniałych warunków obawia się odmówić. Przymus może polegać na bezpośrednim użyciu siły lub emocjonalnym szantażu.
4. **Przemoc ekonomiczna** – to szereg zachowań prowadzących do kontroli i dominacji finansowej nad partnerem, do których należą między innymi takie zachowania, jak odbieranie zarobionych przez daną osobę pieniędzy lub ich wydzielanie, czy też ograniczanie współmałżonkowi dostępu do konta bankowego. Jako przemoc ekonomiczną rozumie się również zaciąganie kredytów i zmuszanie do zaciągania pożyczek wbrew woli współmałżonka oraz powstrzymywanie się od płacenia alimentów. Także podejmowanie działań powodujących przez współmałżonka utratę pracy lub niemożność jej podjęcia stanowi rodzaj przemocy. Formą przemocy może być też celowe unikanie zatrudnienia. W tym

⁶ Problemy przemocy w rodzinie. Materiały szkoleniowe dla osób interweniujących i pomagających, Instytut Psychologii Zdrowia PTP Studium Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie, cz. 4

przypadku ofiarami nierzadko są mężczyźni, którzy zostają jedynymi żywicielami rodziny, gdy partnerka nie chce podjąć pracy. Wiąże się to często z dużym obciążeniem psychicznym dla takich osób.

Ponadto kontrola dostępu do opieki zdrowotnej i edukacji dla współmałżonka, a także niszczenie rzeczy osobistych bądź wspólnych małżonków oraz zbywanie majątku bez wiedzy partnera może stanowić przejaw przemocy ekonomicznej⁷.

Niektórzy autorzy podają jeszcze jeden rodzaj przemocy – **zaniedbanie** rozumiane jako niezaspokajanie podstawowych potrzeb (psychicznych i fizycznych). Tę formę przemocy stosują najczęściej osoby dorosłe wobec dzieci. O zaniedbaniu można mówić w przypadku odrzucenia emocjonalnego dziecka, braku zainteresowania jego rozwojem, sytuacją życiową, problemami, a także stanem zdrowia i higieną. Zaniedbanie to także niezaspokajanie potrzeb żywieniowych i związanych z ubiorem.

Tabela 1

Formy i skutki przemocy w rodzinie⁸

Rodzaje przemocy	Formy przemocy	Skutki przemocy
Przemoc fizyczna	szarpanie, kopanie, popychanie, obezwładnianie, duszenie, odpychanie, przytrzymywanie, policzkowanie, szczypanie, bicie otwartą ręką, pięściami, różnymi przedmiotami, przypalanie papierosem, topienie, polewanie substancjami żrącymi, użycie broni, pozostawienie w niebezpiecznym miejscu, nieudzielenie niezbędnej pomocy, itp.	bezpośrednie: uszkodzenia ciała – urazy, rany, złamania, stłuczenia, zadrapania, siniaki, poparzenia; następujące skutki: choroby w wyniku powikłań i stresu, zespół stresu pourazowego, życie w chronicznym stresie, poczuciu zagrożenia, strachu, lęku, napady paniki, bezsenność, zaburzenia psychosomatyczne, itp.
Przemoc psychiczna	wyśmiewanie opinii, poglądów, przekonań, religii, pochodzenia, narzucanie swojego zdania, poglądów, stałe ocenianie, krytyka, wmawianie choroby psychicznej, izolowanie, kontrolowanie, ograniczanie	zniszczenie poczucia mocy sprawczej ofiary, jej poczucia własnej wartości i godności, uniemożliwienie podjęcia jakichkolwiek działań niezgodnych z zasadą

⁷ Pospiszyl I.: Przemoc w rodzinie. op.cit.

⁸ <https://www.niebieskalinia.info/index.php/przemoc-w-rodzinie/8-rodzaj-przemocy>

	kontaktów z innymi ludźmi, wymuszanie posłuszeństwa i podporządkowania, ograniczanie snu, pożywienia i schronienia, wyzywanie, używanie wulgarnych epitetów, poniżanie, upokarzanie, zawstydzanie, stosowanie gróźb, szantażowanie, itp.	posłuszeństwa, osłabienie psychicznych i fizycznych zdolności stawiania oporu oraz wyrobienie przekonania o daremności jego stawiania, odizolowanie od zewnętrznych źródeł wsparcia, całkowite uzależnienie ofiary od prześladowcy, stały strach i utrata nadziei, choroby psychosomatyczne, ciągły stres, zaburzenia snu, itp.
Przemoc seksualna	gwałt, wymuszanie pożycia seksualnego, nieakceptowanych pieszczot i praktyk seksualnych, zmuszanie do seksu z osobami trzecimi, sadyzm w pożyciu, wyśmiewanie wyglądu, ciała i krytyka zachowań seksualnych, itp.	obrażenia fizyczne, ból i cierpienie, obniżona samoocena i poczucie własnej wartości, utrata poczucia atrakcyjności i godności, zaburzenia seksualne, oziębłość, zamknięcie się, lęk, strach, unikanie seksu, uogólniona niechęć i obawa do przedstawicieli płci sprawcy przemocy, itp.
Przemoc ekonomiczna	okradanie, zabieranie pieniędzy, niełożenie na utrzymanie, uniemożliwianie podjęcia pracy zarobkowej, niezaspokajanie podstawowych, materialnych potrzeb rodziny, szantażowanie, zaciąganie długów i kredytów bez zgody współmałżonka, zmuszanie do pożyczek, uniemożliwianie korzystania z pomieszczeń niezbędnych do zaspokajania potrzeb (kuchnia, łazienka), itp.	całkowita zależność finansowa od partnera, niezaspokojenie podstawowych potrzeb życiowych, bieda, zniszczenie poczucia własnej godności i wartości, znalezienie się bez środków do życia.

Źródło: Ogólnopolskie Pogotowie dla Ofiar Przemocy w Rodzinie „Niebieska Linia”

Można zatem powiedzieć, że skutki przemocy mogą mieć **charakter indywidualny** związany z osobistymi doświadczeniami osoby doznającej przemocy, przejawiający się w zaburzeniach zdrowia fizycznego i psychicznego. **Společnymi skutkami** przemocy są zaburzenia emocjonalne oraz trudności w wypełnianiu ról społecznych, w tym także roli rodzica. **Skutki ekonomiczne** związane są natomiast z systemowym wsparciem osób uwięzionych w przemoc, a więc instytucjami które zaangażowane są w przeciwdziałanie przemocy.

3. ŹRÓDŁA PRZEMOCY

Nie ma jednej, spójnej koncepcji wyjaśniającej źródła przemocy domowej. Najczęściej wyróżnia się trzy podejścia teoretyczne:

- podejście intraindywidualne – w tym podejściu istotną rolę odgrywają czynniki osobowościowe (np. poczucie własnej wartości, kompetencji społecznych), psychopatologiczne (antysocjalne zaburzenia osobowości, nadużywanie alkoholu) i neurologiczne (uszkodzenia ośrodkowego układu nerwowego, urazy głowy),
- podejście socjokulturowe – ujęcie to obejmuje systemową teorię rodziny, socjologiczną teorię funkcjonalną, teorię strukturalną i koncepcje feministyczne. Systemowa teoria rodziny ujmuje przemoc jako utrwalony wzorzec w relacjach między małżonkami i koncentruje się na zmianach, jakie zachodzą w obrębie systemu rodzinnego, zarówno w odniesieniu do układu władzy i kontroli, jak i wzajemnej komunikacji. Koncepcje strukturalne podkreślają znaczenie czynników sytuacyjnych, takich jak stres, frustracja. Natomiast feministyczne podejście odwołuje się do patriarchalnej struktury społecznej, w której to mężczyzna ma pozycję uprzywilejowaną,
- podejście społeczno-psychologiczne – należą do niego teorie społecznego uczenia się i modelowania, teoria frustracji i agresji, teoria konfliktu. Teorie społecznego uczenia się traktują przemoc jako zachowanie wyuczone, powielanie wzorca. Teorie konfliktu zakładają, iż konflikt jest nieodłącznym elementem grup. Przemoc staje się sposobem realizacji własnych potrzeb i żądań w sytuacjach, gdy inne sposoby okazują się nieskuteczne⁹.

4. CYKLE PRZEMOCY

Przemoc rzadko jest czynem jednorazowym. Znacznie częściej jest procesem o długiej, nawet kilkunastoletniej historii. Ma tendencję do powtarzania się według zauważalnej prawidłowości. Cykl przemocy składa się zazwyczaj z trzech następujących po sobie faz.

⁹ Badura-Madej, Dobrzyńska-Masterhazy: op. cit.

1. **Faza narastającego napięcia** – tę pierwszą fazę przemocy charakteryzuje pojawienie się coraz więcej sytuacji konfliktowych oraz wzrost napięcia w związku. Sprawca przemocy staje się coraz bardziej drażliwy, jest ciągle spięty, swoje emocje wyładowuje na partnerce: może ją poniżać i krytykować. Sprawia wrażenie jakby nie panował nad swoim gniewem. Reakcją ofiary najczęściej jest to, że za wszelką cenę stara się opanować sytuację. Zaczyna przeproszać partnera za swoje zachowanie, uspokajać go. Zaczyna usprawiedliwiać swoje zachowania. U niektórych kobiet w tej fazie pojawia się wiele dolegliwości psychosomatycznych m.in. ból głowy, bezsenność, zaburzenia w rytmie oddychania.
2. **Faza ostrej przemocy** – w tej fazie napięcie, które narastało w partnerze znajduje upust. Zachowanie sprawcy staje się coraz bardziej nieprzewidywalne, gwałtowne. Wybuchy gniewu mogą wywołać małe drobiazgi. Dochodzi do eksplozji zachowań agresywnych, które mogą objawiać się biciem, kopaniem. Można też zaobserwować silne natężenie agresji słownej. Kobieta ponownie stara się zrobić wszystko, żeby uspokoić partnera i ochronić siebie. Jednak nie przynosi to oczekiwanego efektu. Złość partnera narasta coraz bardziej. Skutki użytej przemocy mogą być różne: fizyczne – siniaki, otarcia, obrażenia wewnętrzne; psychologiczne – apatia, depresja.
3. **Faza miodowego miesiąca** – w momencie kiedy sprawca wyładował już swoje emocje i wie, że przekroczył granice, zmienia się w inną osobę. Zaczyna przeproszać partnerkę za to co zrobił, żałuje czynu którego się dopuścił, obiecuje, że to już więcej się nie powtórzy. W tej fazie sprawca zaczyna okazywać skruchę, ciepło i miłość. Dbą o ofiarę, spędza z nią czas. Dzięki takiemu zachowaniu ofiara zaczyna wierzyć, że sprawca się zmienił, a niedawny akt przemocy był tylko incydentem ¹⁰. Ale faza miodowego miesiąca przemija i znowu rozpoczyna się faza narastania napięcia. Faza miodowego miesiąca zatrzymuje ofiarę w cyklu przemocy, bo łatwo pod jej wpływem zapomnieć o koszmarze pozostałych dwóch faz. Prawdziwe zagrożenie, jakie niesie ze sobą faza miodowego miesiąca jest związane z tym, że przemoc w następnym cyklu jest zazwyczaj gwałtowniejsza. Takie cykle przemocy mogą trwać nawet kilka lat, przy czym zwykle skracaniu ulegają fazy miodowego miesiąca, przy jednoczesnym wydłużaniu i bardziej dramatycznym przebiegu faz napięcia i gwałtownej przemocy. Po pewnym czasie trzecia faza zanika i pozostają tylko dwie poprzedzające je fazy.

II. AKTY PRAWNE DOTYCZĄCE ZJAWISKA PRZEMOCY

Traktowanie przemocy ujmowanej w kontekście łamania praw człowieka znalazło odzwierciedlenie w wielu dokumentach zalecających podejmowanie wszelkich niezbędnych działań w celu eliminacji przemocy i ochrony jej ofiar.

¹⁰ Krzywicka L.: „Przemoc w rodzinie – specyfika pracy socjalnej z ofiarami przemocy”, (w:) „Praca socjalna wobec współczesnych Problemów Społecznych” red. Pawlas-Czyż S. Toruń 2007

W polskim ustawodawstwie jednym z najważniejszych aktów prawnych gwarantującym ochronę osobom, w tym dzieciom przed wszystkimi rodzajami przemocy jest Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Art. 40 Konstytucji stanowi, iż: „nikt nie może być poddany torturom ani okrutnemu, niehumanitarnemu lub poniżającemu traktowaniu i karaniu. Zakazuje się stosowania kar cielesnych”. W art. 47 znajdujemy zapis, że: „każdy ma prawo do ochrony prawnej życia prywatnego, rodzinnego, czci i dobrego imienia oraz do decydowania o swoim życiu osobistym”. Z kolei art. 72 stanowi: „Rzeczpospolita Polska zapewnia ochronę praw dziecka. Każdy ma prawo żądać od organów władzy publicznej ochrony dziecka przed przemocą, okrucieństwem, wyzyskiem i demoralizacją. Dziecko pozbawione opieki rodzicielskiej ma prawo do opieki i pomocy władz publicznych. W toku ustalania praw dziecka organy władzy publicznej oraz osoby odpowiedzialne za dziecko są obowiązane do wysłuchania i w miarę możliwości uwzględnienia zdania dziecka”.

Istotnym elementem programu przeciwdziałania przemocy jest uchwalenie w 2005r. ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie. Ustawa wprowadza definicję przemocy w rodzinie, a także określa zadania w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie, zasady postępowania wobec osób dotkniętych przemocą w rodzinie i zasady postępowania wobec osób stosujących przemoc w rodzinie. Ustawa wprowadza również uprawnienia dla osób doznających przemocy. W/w ustawa nakłada na wszystkie szczeble samorządu terytorialnego, jak również na administrację rządową, bardzo ważne zadania mające na celu zbudowanie spójnego systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie na terenie kraju.

Obronie interesów osób krzywdzonych mają służyć również zapisy zawarte w:

- ustawie z dnia 25 lutego 1964r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz. U. z 2020r. poz. 1359 z późn. zm.),
- ustawie z dnia 6 czerwca 1997r. Kodeks karny (Dz. U. z 2022r., poz. 1138 z późn. zm.),
- ustawie z dnia 6 czerwca 1997r. Kodeks postępowania karnego (Dz. U. z 2022r., poz. 1375 z późn. zm.),
- Rozporządzeniu Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 22 lutego 2011r. w sprawie standardu podstawowych usług świadczonych przez specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie, kwalifikacji osób zatrudnionych w tych ośrodkach, szczegółowych kierunków prowadzenia oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie oraz kwalifikacji osób prowadzących oddziaływanie korekcyjno-edukacyjne (Dz.U. 2011 nr 50 poz. 259).

Bardzo ważnym narzędziem w systemie przeciwdziałania przemocy jest procedura „Niebieskie Karty”, wprowadzona Rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 13 września 2011r. w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta” (Dz.U. z 2011r. nr 209 poz. 1245). Procedura zakłada ścisłą współpracę służb realizujących zadania dotyczące przeciwdziałania przemocy. Niebieska Karta jest narzędziem służącym do zapobiegania dalszemu stosowaniu przemocy oraz zrealizowaniu indywidualnego planu pomocy. Obejmuje ona zespół

czynności podejmowanych i realizowanych przez przedstawicieli jednostek organizacyjnych pomocy społecznej w związku z uzasadnionym podejrzeniem zaistnienia przemocy.

Wszczęcie procedury następuje poprzez wypełnienie formularza „Niebieska Karta – A” przez przedstawiciela jednego z podmiotów wymienionych w ustawie o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (policja, komisja rozwiązywania problemów alkoholowych, oświata, służba zdrowia, pomoc społeczna) w obecności osoby, co do której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą. Po sporządzeniu formularza „Niebieska Karta” – A” jest on przekazywany niezwłocznie do przewodniczącego zespołu interdyscyplinarnego. Członkowie zespołu lub grupy roboczej wypełniają formularz „Niebieska Karta – C” na posiedzeniu w obecności zaproszonej osoby, co do której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą. W dalszej kolejności członkowie zespołu lub grupy roboczej wypełniają formularz „Niebieska Karta – D” w obecności osoby, wobec której istnieje podejrzenie, że stosuje przemoc. Obowiązkiem zespołu jest wnikliwe przeanalizowanie sprawy, przygotowanie planu pomocy rodzinie i realizowanie go w dalszej części procedury.

Zakończenie procedury jest możliwe w dwóch przypadkach:

- ustania przemocy i uzasadnionego przypuszczenia o zaprzestaniu dalszego stosowania przemocy oraz po zrealizowaniu indywidualnego planu pomocy,
- rozstrzygnięcia o braku zasadności podejmowania działań.

III. ZASOBY INSTYTUCJONALNE POWIATU

Na terenie Powiatu Ostrowskiego funkcjonuje sieć instytucji zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy:

- Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Ostrowi Mazowieckiej
ul. Widnichowska 20, 07-300 Ostrów Mazowiecka
- Komenda Powiatowa Policji w Ostrowi Mazowieckiej
ul. Płk. Karola Piłata 12, 07-300 Ostrów Mazowiecka
- Sąd Rejonowy w Ostrowi Mazowieckiej
ul. Bolesława Prusa 2, 07-300 Ostrów Mazowiecka
- Prokuratura Rejonowa w Ostrowi Mazowieckiej
ul. Bolesława Prusa 2, 07-300 Ostrów Mazowiecka
- Zespół Kuratorskiej Służby Sądowej
ul. Bolesława Prusa 2, 07-300 Ostrów Mazowiecka
- Ośrodki pomocy społecznej z terenu Powiatu Ostrowskiego:
 - ✓ Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Andrzejewie
ul. Warszawska 36, 07-305 Andrzejewo
 - ✓ Ośrodek Pomocy Społecznej w Bogutach-Piankach
ul. Aleja Papieża Jana Pawła II 45, 07-325 Boguty-Pianki

- ✓ Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Broku
Plac Kościelny 6, 07-306 Brok
- ✓ Ośrodek Pomocy Społecznej w Małkini Górnej
ul. Biegańskiego 3, 07-320 Małkinia Górna
- ✓ Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Nurze
ul. Drohiczyńska 2, 07-322 Nur
- ✓ Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Ostrowi Mazowieckiej
ul. gen. Władysława Sikorskiego 3, 07-300 Ostrow Mazowiecka
- ✓ Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Ostrowi Mazowieckiej
ul. Kazimierza Warchalskiego 3, 07-300 Ostrow Mazowiecka
- ✓ Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Starym Lubotynie
Stary Lubotyń 42, 07-303 Stary Lubotyń
- ✓ Ośrodek Pomocy Społecznej w Szulborzu Wielkim
ul. Romantyczna 2, 07-324 Szulborze Wielkie
- ✓ Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Wąsewie
ul. Zastawska 13, 07-311 Wąsewo
- ✓ Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Zarębach Kościelnych
ul. Kowalska 14, 07-323 Zaręby Kościelne

IV. DIAGNOZA ZJAWISKA PRZEMOCY NA TERENIE POWIATU OSTROWSKIEGO

W celu wyznaczenia kierunków działań zmierzających do ograniczenia zjawiska przemocy domowej konieczne jest przeprowadzenie wnikliwej diagnozy i oszacowanie skali zjawiska przemocy.

Jednym z istotnych źródeł danych dotyczących przemocy są statystyki policyjne. Z analizy statystyk komend wojewódzkich Policji wynika, iż w 2018r. wypełnionych zostało ogółem 73 153 formularzy „Niebieska Karta”. W roku 2019r. takich formularzy było 74 313, natomiast w 2020r. - 72 601, zaś w roku 2021 sporządzonych zostało 64 250 formularzy. Z przedstawionych powyżej danych wynika, iż w 2021 roku nastąpił spadek liczby wypełnionych przez Policję formularzy „Niebieska Karta” w stosunku do roku 2018, 2019 i 2020. Pomimo zauważalnego zmniejszenia się liczby sporządzonych formularzy „Niebieska Karta”, w dalszym ciągu liczba odnotowanych przypadków przemocy jest wysoka.

Analiza danych statystycznych Policji wskazuje, iż najczęstszym rodzajem stosowanej przemocy jest przemoc psychiczna. W 2018r. odnotowano 75 555 przypadków. W 2019 roku nastąpił wzrost – 81 000. Tendencja wzrostowa utrzymuje się także w 2020 roku – odnotowano 81 344 przypadki przemocy psychicznej. Zaś w 2021 roku odnotowano 70 611 przypadków. Odnosząc się do przemocy fizycznej w 2018 roku odnotowano 57 580 przypadków, w 2019 roku – 58 963, natomiast w 2020 roku przemoc fizyczna wystąpiła

w 57 760 przypadkach. W roku 2021 nastąpił, w stosunku do lat poprzednich, spadek odnotowanych przez Policję przypadków przemocy fizycznej – 50 002. Analiza danych statystycznych Policji potwierdza również występowanie przemocy seksualnej, przemocy ekonomicznej oraz innych rodzajów przemocy. W powyższych grupach na przestrzeni lat: 2018 – 2021 obserwuje się spadek odnotowanych przypadków przemocy. Liczbę poszczególnych rodzajów przemocy odnotowanych przez Policję przedstawia Tabela 2.

Tabela 2

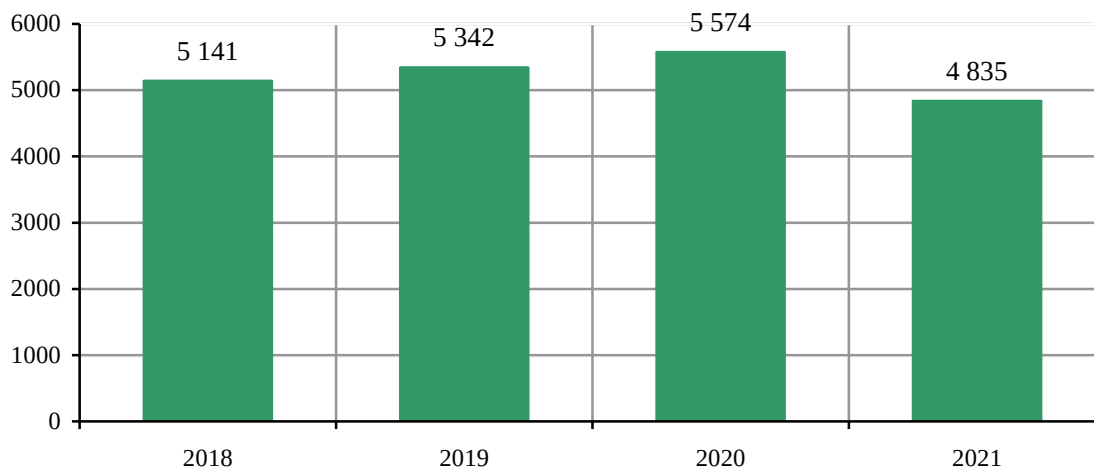
Liczba poszczególnych rodzajów przemocy odnotowanych przez Policję w latach 2018-2021

Rok Rodzaj przemocy	2018	2019	2020	2021
Przemoc psychiczna	75 555	81 000	81 344	70 611
Przemoc fizyczna	57 580	58 963	57 760	50 002
Przemoc ekonomiczna	1 861	1 897	1 813	1 548
Przemoc seksualna	1 244	1 238	1 163	1 048
Inny rodzaj przemocy	23 057	23 004	21 985	18 200

Źródło: „Informacja dotycząca realizacji przez Policję procedury „Niebieska Karta” w roku: 2018, 2019, 2020, 2021

Na terenie województwa mazowieckiego możemy również zaobserwować w roku 2021 ogólną tendencję spadkową w stosunku do roku 2018. Według danych Komendy Wojewódzkiej Policji z siedzibą w Radomiu w 2018 roku zostało sporządzonych 5 141 formularzy „Niebieska Karta”, w 2019 roku policjanci sporządzili 5 342 formularze, w roku 2020 – 5 574, natomiast w 2021 roku – 4 835.

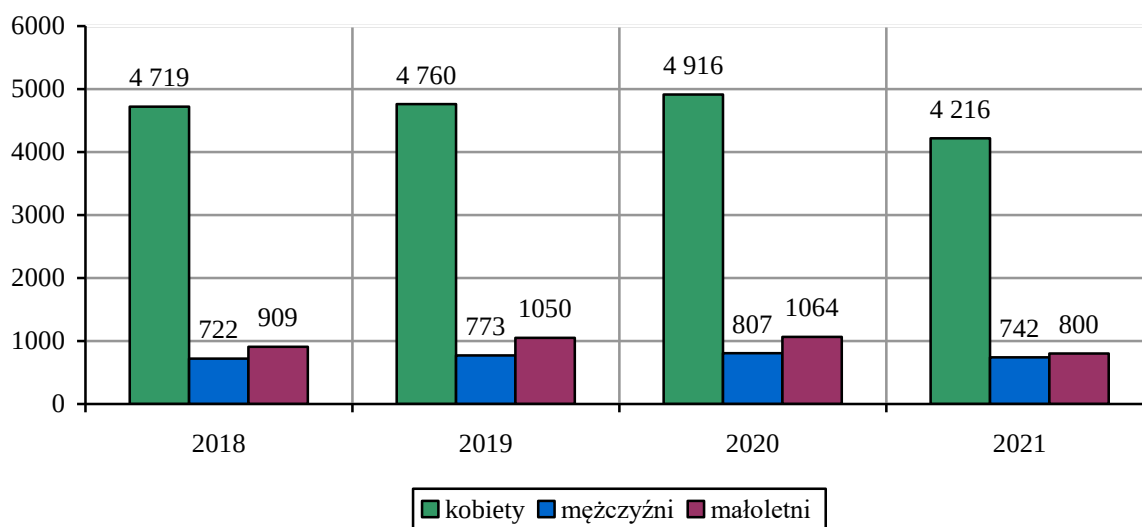
Wykres 1 Liczba formularzy „Niebieska Karta” sporządzonych przez Policję w województwie mazowieckim w latach 2018 – 2021

Źródło: „Informacja dotycząca realizacji przez Policję procedury „Niebieska Karta” w roku: 2018, 2019, 2020, 2021

Liczba osób na terenie województwa mazowieckiego, wobec których istnieje podejrzenie, że są dotknięte przemocą, w 2018 roku wyniosła 6 350. W 2019r. takich osób było 6 583, w 2020 roku – 6 787, natomiast w roku 2021 – 5 758. Wśród ofiar przemocy domowej w 2018r. najliczniejszą grupę stanowiły kobiety – 4 719 oraz dzieci – 909. W 2019r. ofiarami przemocy były najczęściej kobiety – 4 760 oraz małoletni 1 050. Dla porównania w 2020 roku osób, co do których istnieje podejrzenie, że doświadczają przemocy domowej było: 4 916 kobiet oraz 1 064 małoletnich. Natomiast w 2021 roku spośród osób, co do których istnieje podejrzenie, że doświadczają przemocy domowej było: 4 216 kobiet oraz 800 małoletnich. Analizując powyższe dane, można zauważyć że liczba kobiet, co do których istnieje podejrzenie, że doświadczają przemocy, od 2018 roku do roku 2020 systematycznie wzrastała. Natomiast w roku 2021 odnotowano najmniejszą liczbę kobiet w tej kategorii w stosunku do lat poprzednich, tj, 2018 – 2020. Bardzo niepokojący jest fakt, że wśród osób, co do których istnieje podejrzenie, że doświadczają przemocy bardzo dużą grupę stanowią małoletni. W tej grupie również należy zauważyć, że od 2018 roku do roku 2020 liczba małoletnich systematycznie wzrastała. Natomiast w roku 2021 odnotowano najmniejszą liczbę małoletnich w tej grupie w stosunku do lat 2018 – 2020.

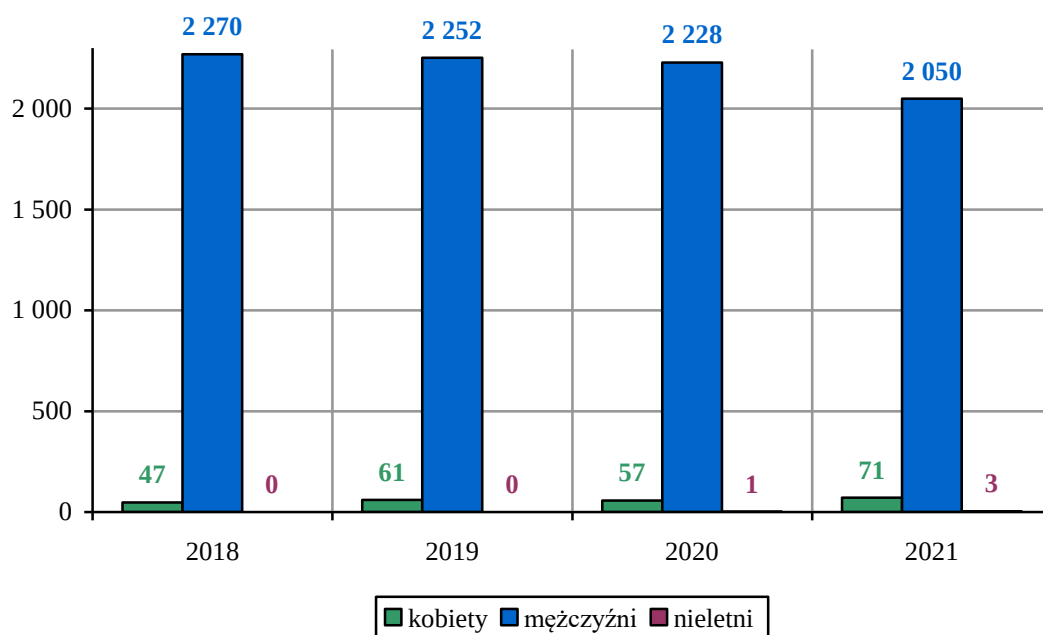
Wykres 2 Liczba osób wobec których istnieje podejrzenie, że są dotknięte przemocą

Źródło: „Informacja dotycząca realizacji przez Policję procedury „Niebieska Karta” w roku: 2018, 2019, 2020, 2021

Na terenie działania Komendy Wojewódzkiej Policji z siedzibą w Radomiu, w roku 2018 dokonano zatrzymania 2 317 osób, co do których istnieje podejrzenie, że stosują przemoc – 2 270 mężczyzn i 47 kobiet. W roku 2019 zatrzymano 2 313 osób – 2 252 mężczyzn i 61 kobiet. Natomiast w roku 2020 zagadnienie zatrzymań przedstawiało się następująco: ogółem zatrzymano 2 286 osób, w tym: 2 228 mężczyzn, 57 kobiet i 1 osobę nieletnią. W roku 2021 można zauważyć ogólną tendencję spadkową: zatrzymano 2 124 osób – 2 050 mężczyzn, 71 kobiet i 3 nieletnich. Jednakże w dwóch kategoriach: kobiety i nieletni, na przestrzeni lat 2018 – 2021, obserwuje się wzrost liczby zatrzymanych osób. Ponadto, z powyższych danych wynika, iż najczęściej osobami wobec których istnieje podejrzenie, że stosują przemoc wobec bliskich są mężczyźni.

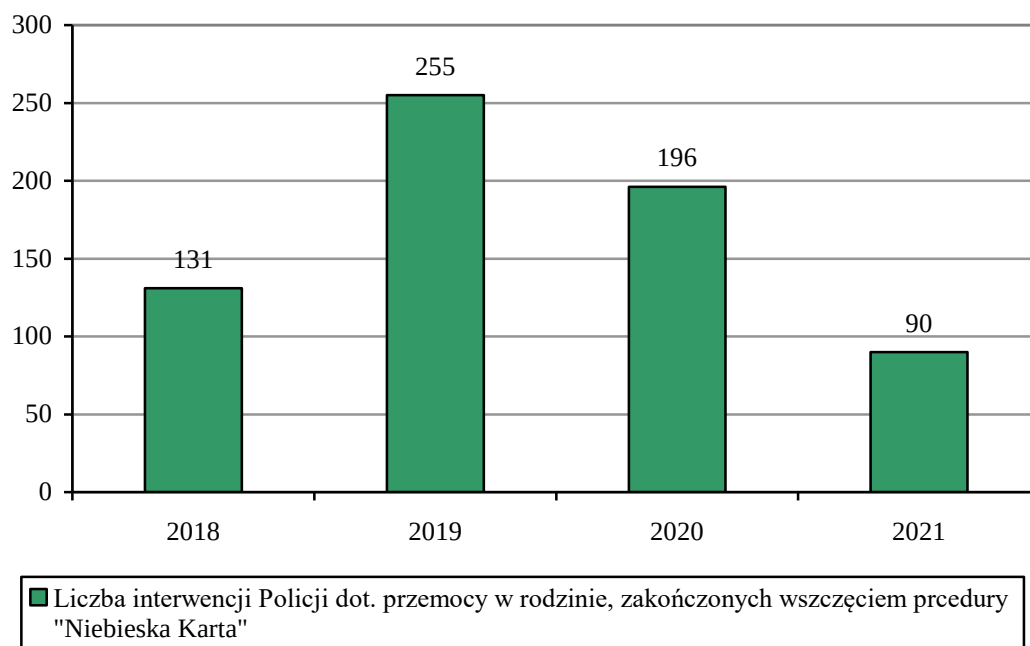
Wykres 3 Liczba osób zatrzymanych, wobec których istnieje podejrzenie, że stosują przemoc w latach 2018-2021

Źródło: „Informacja dotycząca realizacji przez Policję procedury „Niebieska Karta” w roku: 2018, 2019, 2020, 2021

Liczba formularzy „Niebieska Karta” wypełnionych przez funkcjonariuszy Policji na terenie całego kraju zmniejsza się. Na podstawie analizy danych z terenu Powiatu Ostrowskiego również można zauważyć tendencję spadkową w zakresie liczby interwencji Policji w sprawach związanych ze stosowaniem przemocy. W 2018 roku policjanci Komendy Powiatowej Policji w Ostrowi Mazowieckiej przeprowadzili 131 interwencji dotyczących przemocy, które zostały zakończone wszczęciem procedury „Niebieska Karta”. W roku 2019 przeprowadzono 255 takich interwencji, w 2020 roku – 196, zaś w roku 2021 – 90.

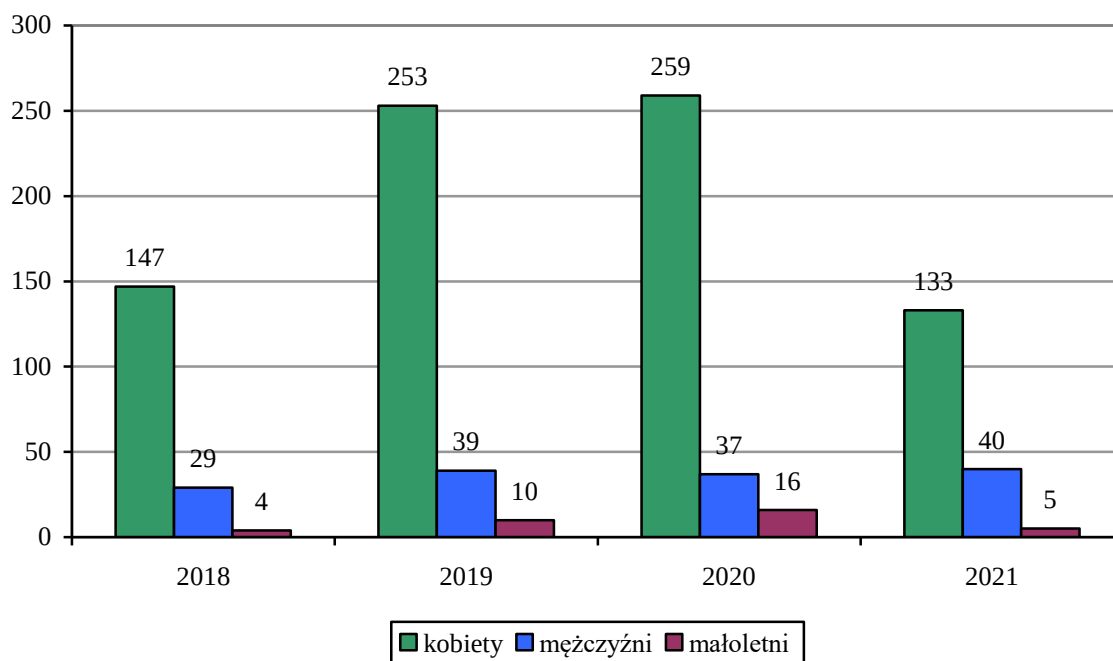
Wykres 4 Liczba interwencji Policji dotyczących przemocy, które zostały zakończone wszczęciem procedury „Niebieska Karta” w Powiecie Ostrowskim w latach 2018-2021

Źródło: Komenda Powiatowa Policji w Ostrowi Mazowieckiej

W 2018 roku na terenie Powiatu Ostrowskiego, liczba osób, co do których istnieje podejrzenie, że są dotknięte przemocą wyniosła 180. W roku 2019 liczba tych osób wynosiła 302, w roku 2020 odnotowano 312 osób, natomiast w roku 2021 takich osób było 178. Analiza danych statystycznych daje podstawę do twierdzenia, że największą grupę osób, co do których istnieje podejrzenie, że są dotknięte przemocą, stanowią kobiety. W dalszej kolejności pozostają osoby małoletnie oraz mężczyźni. Liczbę osób, co do których istnieje podejrzenie, że są dotknięte przemocą w Powiecie Ostrowskim, z podziałem na kategorie, przedstawiono na Wykresie 5.

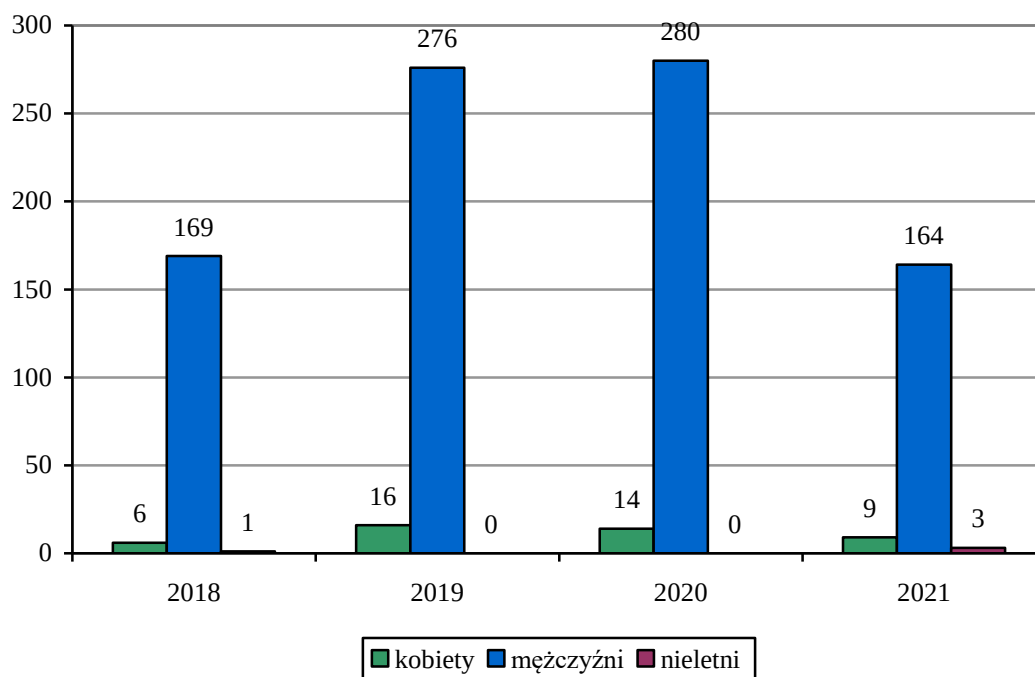
Wykres 5 Liczba osób, co do których istnieje podejrzenie, że są dotknięte przemocą w Powiecie Ostrowskim w latach 2018-2021

Źródło: Komenda Powiatowa Policji w Ostrowi Mazowieckiej

Z informacji przekazanych przez Komendę Powiatową Policji w Ostrowi Mazowieckiej wynika, iż na terenie Powiatu Ostrowskiego liczba odnotowanych osób, wobec których istnieje podejrzenie, że stosują przemoc w roku 2018 wyniosła 176. W kolejnych latach liczba tych osób wynosiła: w 2019 roku – 292, w roku 2020 – 294, zaś w roku 2021 – 176 osób. Z danych przedstawionych przez Komendę Powiatową Policji w Ostrowi Mazowieckiej wynika, iż na terenie Powiatu Ostrowskiego, dominującą grupą osób, wobec których istnieje podejrzenie, że stosują przemoc są mężczyźni. Kolejną w zakresie liczebności grupą są kobiety, a następnie osoby nieletnie. Zestawienie liczby odnotowanych osób, wobec których istnieje podejrzenie, że stosują przemoc, na terenie Powiatu Ostrowskiego w latach 2018 – 2021 prezentuje wykres 6.

Wykres 6 Liczba odnotowanych osób, wobec których istnieje podejrzenie, że stosują przemoc w Powiecie Ostrowskim w latach 2018-2021

Źródło: Komenda Powiatowa Policji w Ostrowi Mazowieckiej

Na terenie Powiatu Ostrowskiego każdy z jedenastu ośrodków pomocy społecznej posiada gminny program przeciwdziałania przemocy w rodzinie, którego realizacja wpisuje się w lokalny system przeciwdziałania przemocy. Ponadto każdy tych ośrodków posiada zespół interdyscyplinarny powołany w trybie przewidzianym w ustawie z dnia 29 lipca 2005r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie. Poniższe zestawienie wskazuje częstotliwość posiedzeń poszczególnych Zespołów Interdyscyplinarnych w latach 2018-2021.

Tabela 3 Liczba posiedzeń zespołów interdyscyplinarnych na terenie Powiatu Ostrowskiego w latach 2018-2021

Nazwa ośrodka pomocy społecznej	2018	2019	2020	2021
GOPS Andrzejewo	4	4	4	4
OPS Boguty-Pianki	7	9	4	5
GOPS Brok	4	4	4	4
OPS Małkinia Górna	17	26	16	27
GOPS Nur	7	10	4	5
GOPS Ostrów Mazowiecka	4	4	4	4
MOPS Ostrów Mazowiecka	4	4	1	1

GOPS Stary Lubotyń	56	78	77	58
OPS Szulborze Wielkie	4	4	6	21
GOPS Wąsewo	24	30	35	34
GOPS Zaręby Kościelne	4	4	1	2
Razem	135	177	156	165

Źródło: dane ośrodków pomocy społecznej z terenu Powiatu Ostrowskiego

Z informacji przekazanych przez ośrodki pomocy społecznej z terenu Powiatu wynika, iż na przestrzeni lat 2018-2021 zmniejszyła się również liczba zgłoszeń o wystąpieniu przemocy przyjętych przez pracowników ośrodków pomocy społecznej z terenu Powiatu Ostrowskiego. W 2018 roku pracownicy ośrodków pomocy społecznej przyjęli 181 zgłoszeń o wystąpieniu przemocy, zaś w roku 2021 przyjęto 126 zgłoszeń. Niniejsze dane zostały szczegółowo przedstawione w Tabeli 4.

Tabela 4 Liczba zgłoszeń o wystąpieniu przemocy przyjętych przez pracowników ośrodków pomocy społecznej z terenu Powiatu ostrowskiego w latach 2018-2021

Nazwa ośrodka pomocy społecznej	2018	2019	2020	2021
GOPS Andrzejewo	5	4	7	2
OPS Boguty-Pianki	3	6	2	3
GOPS Brok	8	8	5	4
OPS Małkinia Górna	20	33	40	22
GOPS Nur	7	9	7	7
GOPS Ostrów Mazowiecka	33	50	41	32
MOPS Ostrów Mazowiecka	69	73	15	16
GOPS Stary Lubotyń	15	16	14	11
OPS Szulborze Wielkie	5	5	14	4
GOPS Wąsewo	8	26	16	20
GOPS Zaręby Kościelne	8	6	4	5
Razem	181	236	165	126

Źródło: dane ośrodków pomocy społecznej z terenu Powiatu Ostrowskiego

Z informacji przekazanych przez Sąd Rejonowy w Ostrowi Mazowieckiej wynika, iż w latach 2018 - 2021 skazano łącznie 147 osób za czyny związane ze stosowaniem przemocy. Z powyższych danych wynika, iż na terenie Powiatu Ostrowskiego, dominującą grupą osób, które zostały skazane za czyny związane ze stosowaniem przemocy są mężczyźni. Powyższe dane zostały przedstawione w Tabeli 5.

Tabela 5 Liczba osób skazanych za czyny związane ze stosowaniem przemocy na terenie Powiatu Ostrowskiego w latach 2018-2021

	2018	2019	2020	2021
Liczba osób skazanych za czyny związane ze stosowaniem przemocy	18	31	61	37
w tym liczba mężczyzn	18	31	57	36
w tym liczba kobiet	0	0	4	1

Źródło: Sąd Rejonowy w Ostrowi Mazowieckiej

Ponadto z danych przekazanych przez Sąd Rejonowy w Ostrowi Mazowieckiej wynika, iż w latach 2018 -2021, skazano jedną osobę za czyny związane ze stosowaniem przemocy, wobec których sąd zastosował warunkowe zawieszenie wykonywania kary pozbawienia wolności, zobowiązując jednocześnie do uczestnictwa w programie korekcyjno-edukacyjnym.

Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Ostrowi Mazowieckiej – Poradnia Rodzinna udziela wsparcia w formie poradnictwa psychologicznego, pedagogicznego i prawnego. Z poradnictwa specjalistycznego korzystają zarówno osoby, wobec których istnieje podejrzenie, że są dotknięte przemocą, jak i osoby, wobec których istnieje podejrzenie, że stosują przemoc. Zestawienie liczby osób korzystających z poradnictwa specjalistycznego świadczonego w Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie w Ostrowi Mazowieckiej – Poradni Rodzinnej w latach 2018 – 2021 prezentuje Tabela 6.

Tabela 6 Liczba osób korzystających z poradnictwa specjalistycznego świadczonego w Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie w Ostrowi Mazowieckiej – Poradni Rodzinnej w latach 2018 – 2021

Rok	2018	2019	2020	2021
Osoby korzystające z poradnictwa specjalistycznego				
Liczba osób, wobec których istnieje podejrzenie, że są dotknięte przemocą	22	27	6	7
Liczba osób, wobec których istnieje podejrzenie, że stosują przemoc	0	2	1	1

Źródło: Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Ostrowi Mazowieckiej

Na podstawie zebranych danych przekazanych przez instytucje działające na terenie Powiatu Ostrowskiego można zauważyć, że problem przemocy jest w dalszym ciągu aktualny. Analiza informacji z terenu Powiatu Ostrowskiego pozwala na stwierdzenie, iż w zakresie liczby interwencji Policji dotyczących przemocy, które zostały zakończone wszczęciem procedury „Niebieska Karta”, odnotowano spadek. Zgromadzone dane z terenu Powiatu Ostrowskiego potwierdzają fakt, iż zmniejszyła się również liczba osób, co do których istnieje podejrzenie, że są dotknięte przemocą. W populacji osób, co do których istnieje podejrzenie, że są dotknięte przemocą, największą grupę stanowią kobiety. Natomiast w gronie osób, wobec których istnieje podejrzenie, że stosują przemoc dominują mężczyźni. Zgromadzone informacje potwierdzają fakt, iż dosyć duża grupa osób, wobec których istnieje podejrzenie, że są dotknięte przemocą korzysta z poradnictwa specjalistycznego świadczonego przez specjalistów Poradni Rodzinnej Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Ostrowi Mazowieckiej.

V. ANALIZA SWOT

Analiza SWOT jest jedną z metod analizy strategicznej. Polega ona na zaszeregowaniu posiadanych informacji na cztery grupy:

- S (Strengths) – mocne strony, pozytywne czynniki wewnętrzne, które będą sprzyjać rozwojowi programu przeciwdziałania przemocy na terenie Powiatu Ostrowskiego
- W (Weaknesses) - słabe strony, negatywne czynniki wewnętrzne, wszystko to co stanowi barierę w rozwoju programu przeciwdziałania przemocy na terenie Powiatu Ostrowskiego
- O (Opportunities) – szanse, pozytywne czynniki zewnętrzne, możliwości, które można wykorzystać w celu osiągnięcia lepszych wyników i korzystnej zmiany
- T (Threats) – zagrożenia, negatywne czynniki zewnętrzne, wszystko co stwarza niebezpieczeństwo zmiany niekorzystnej. Ich świadomość pozwala przygotować się na ewentualne trudności i pozwala lepiej sobie z nimi poradzić, kiedy wystąpią lub zmienić strategię działania, aby ich uniknąć.

Opracowana diagnoza problemu przemocy umożliwiła sporządzenie analizy SWOT, która określa mocne i słabe strony, a także szanse i zagrożenia systemu przeciwdziałania przemocy i ochrony ofiar przemocy w Powiecie Ostrowskim.

Mocne strony	Słabe strony
✓ funkcjonowanie na terenie powiatu zespołów interdyscyplinarnych ✓ dobrze rozwinięta sieć instytucji działających w zakresie przeciwdziałania przemocy ✓ wykwalifikowana, stale doskonaląca się kadra pomocy społecznej ✓ bardzo dobra współpraca instytucji działających na rzecz rodzin ✓ dostępność nieodpłatnego poradnictwa psychologicznego i prawnego ✓ kampanie społeczne (krajowe, wojewódzkie)	✓ zjawisko przemocy silnie zakorzenione w obyczajowości przez istniejące mity i stereotypy dotyczące przemocy ✓ małe zainteresowanie sprawców przemocy programem korekcyjno edukacyjnym ✓ niedostateczna ilość środków finansowych ✓ brak ośrodka interwencji kryzysowej na terenie powiatu ✓ brak spójnego systemu współpracy pomiędzy podmiotami działającymi na rzecz rodzin dotkniętych przemocą ✓ zbyt mała ilość programów profilaktycznych z zakresu przeciwdziałania przemocy
Szanse	Zagrożenia
✓ zmiany w prawie umożliwiające skuteczniejsze przeciwdziałanie przemocy ✓ realizacja Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie ✓ wzrost świadomości społecznej ✓ kampanie informacyjne podnoszące poziom wiedzy na temat możliwości uzyskania pomocy i placówek zapewniających pomoc ✓ utworzenie ośrodka interwencji kryzysowej oferującego kompleksową pomoc i schronienie osobom doświadczającym przemocy domowej ✓ specjaliści pracujący z rodziną, podnoszący swoje kwalifikacje zawodowe w zakresie przeciwdziałania przemocy	✓ bierność i bezradność rodzin w rozwiązywaniu problemów ✓ poczucie bezkarności osób stosujących przemoc ✓ negatywne wzorce zachowań społecznych ✓ niechęć rodzin do podjęcia współpracy ✓ brak motywacji sprawców przemocy do udziału w programie korekcyjno edukacyjnym ✓ brak placówki zapewniającej całodobową specjalistyczną pomoc

VI. ZAŁOŻENIA PROGRAMU

Powiatowy Program Przeciwdziałania Przemocy oraz Ochrony Ofiar Przemocy został opracowany na lata 2023 - 2029. Opracowany Program jest spójny z ustawodawstwem

krajowym oraz strategicznymi dokumentami obowiązującymi w województwie mazowieckim, jak również w Powiecie Ostrowskim, tj.:

- Powiatową Strategią Rozwiązywania Problemów Społecznych Powiatu Ostrowskiego na lata 2023 - 2029,
- Krajowym Programem Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na rok 2023.

Podstawą programu jest zasada interdyscyplinarności, która zakłada, że wszelkie działania na rzecz pomocy osobom dotkniętym problemem przemocy muszą być zaplanowane i wdrażane przez specjalistów, będących przedstawicielami różnych instytucji. Istotne znaczenie ma tutaj koordynacja działań i rzeczywista współpraca pomiędzy instytucjami działającymi na rzecz rodziny będącej w kryzysie.

Program cechuje także:

1. Systemowość – rozumianą jako możliwość rozwoju spójnego i wielopoziomowego systemu przeciwdziałania przemocy w oparciu o wyspecjalizowane zasoby instytucjonalne i ludzkie, pomiędzy którymi istnieje relacja współpracy. Ogniwem tego systemu są pracownicy ośrodków zaangażowani bezpośrednio w pomoc poszczególnym członkom rodziny uwięzłej w przemoc domową.
2. Kompleksowość – przemoc została ujęta w Programie jako zjawisko złożone, wieloaspektowe, rozpatrywane w perspektywie: prawnej, psychologicznej, społeczno-bytowej i moralnej. Uwzględnienie tylu aspektów przemocy domowej pozwala na pełniejszą jej diagnozę, na dostrzeżenie jej skutków i konsekwencji. Szerszy kontekst zjawiska wskazuje także więcej możliwości oddziaływania celem zapobiegania przemocy.
3. Efektywność – program zakłada pełną realizację celów i priorytetów działań w oparciu o rzetelną diagnozę problemu oraz dokładne poznanie zjawiska. Program wymaga monitorowania i ewaluacji.

Założenia oraz cele Programu zostały określone zgodnie z wytycznymi zawartymi w Krajowym Programie Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie. Ponadto cele odpowiadają zadaniom przypisanym dla powiatów w ustawie z dnia 29 lipca 2005r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz ustawie z dnia 12 marca 2004r. o pomocy społecznej.

Cele i działania zaplanowane do realizacji w ramach niniejszego Programu mają służyć poprawie sytuacji rodzin doświadczających przemocy domowej, jak i ochronie ofiar przemocy. Program kierowany jest zarówno do rodzin jak i osób zajmujących się profesjonalnie udzielaniem pomocy osobom uwięzłym w przemoc, jak również sprawcom przemocy.

Zgodnie z wytycznymi Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie – Program skierowany jest przede wszystkim do:

- osób doświadczających przemocy, w tym dzieci, współmałżonków lub partnerów pozostających w związkach nieformalnych, osób w podeszłym wieku, osób niepełnosprawnych,

- osób stosujących przemoc (sprawców przemocy),
- świadków przemocy,
- pracowników instytucji i służb zajmujących się profesjonalnie udzielaniem wsparcia dla osób doświadczających przemocy,
- organizacji pozarządowych,
- społeczności lokalnej.

VII. CELE PROGRAMU I KIERUNKI DZIAŁANIA

Na podstawie analizy zebranego materiału, jak również diagnozy problemu przemocy na terenie Powiatu Ostrowskiego został wyznaczony cel priorytetowy Programu oraz cele szczegółowe. Kierunki działań przypisane do poszczególnych celów szczegółowych skorelowane są z założeniami Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie i określają grupy odbiorców, do których są skierowane. Obejmują cztery obszary:

Obszar 1: Profilaktyka i edukacja społeczna w zakresie zjawiska przemocy.

Obszar 2: Ochrona i pomoc osobom dotkniętym przemocą.

Obszar 3: Oddziaływanie na osoby stosujące przemoc.

Obszar 4: Zwiększenie kompetencji służb zaangażowanych w działania z zakresu przeciwdziałania przemocy.

Cel priorytetowy:

Zwiększenie skuteczności działań na rzecz przeciwdziałania przemocy na terenie Powiatu Ostrowskiego.

Cele szczegółowe:

1. Zwiększenie wiedzy na temat zjawiska przemocy wśród mieszkańców Powiatu Ostrowskiego, prowadzenie profilaktyki w zakresie przeciwdziałania przemocy

Kierunki działania:

- 1) Opracowanie i upowszechnianie materiałów informacyjno-edukacyjnych dotyczących przemocy domowej.
- 2) Propagowanie i upowszechnianie ogólnopolskich kampanii profilaktycznych.
- 3) Realizacja programów profilaktycznych i edukacyjnych dla dzieci i młodzieży w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej.
- 4) Prowadzenie zajęć o charakterze terapeutycznym, psychologicznym i edukacyjnym dla rodziców np. poprzez organizowanie warsztatów i treningów kompetencji wychowawczych, umiejętności społecznych i komunikacyjnych.

2. Zwiększenie skuteczności działań podejmowanych wobec ofiar przemocy

Kierunki działania:

- 1) Rozwój infrastruktury pomocy instytucjonalnej w przeciwdziałaniu przemocy - utworzenie ośrodka interwencji kryzysowej.
- 2) Zapewnienie schronienia osobom doświadczającym przemocy w ośrodku interwencji kryzysowej.
- 3) Zapewnienie ofiarom przemocy poradnictwa psychologicznego, pedagogicznego, socjalnego, prawnego.
- 4) Zapewnienie bezpieczeństwa krzywdzonym dzieciom w trybie art. 12a ustawy o przeciwdziałaniu przemocy.
- 5) Aktualizowanie bazy danych podmiotów realizujących zadania na rzecz przeciwdziałania przemocy na stronie internetowej Starostwa Powiatowego w Ostrowi Mazowieckiej i na stronie internetowej Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Ostrowi Mazowieckiej.

3. Zwiększenie skuteczności i dostępności oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych wobec osób stosujących przemoc

Kierunki działania:

- 1) Realizacja programu korekcyjno-edukacyjnego dla osób stosujących przemoc.
- 2) Prowadzenie indywidualnych oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla sprawców przemocy.
- 3) Monitorowanie zachowań sprawców przemocy po zakończeniu udziału w programie korekcyjno-edukacyjnym.
- 4) Aktualizowanie bazy teleadresowej podmiotów realizujących oddziaływania korekcyjno-edukacyjne dla sprawców przemocy na stronie internetowej Starostwa Powiatowego w Ostrowi Mazowieckiej i na stronie internetowej Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Ostrowi Mazowieckiej.

4. Podnoszenie kompetencji kadr pomocy społecznej realizujących działania na rzecz przeciwdziałania przemocy

Kierunki działania:

- 1) Udział w szkoleniach, konferencjach z zakresu przeciwdziałania przemocy.
- 2) Zapewnienie wsparcia psychologicznego dla osób pracujących z osobami doświadczającymi przemocy, m.in. poprzez superwizję, coaching, grupy wsparcia, warsztaty.

5. Wzmacnianie współpracy z instytucjami i innymi podmiotami działającymi na rzecz przeciwdziałania przemocy

Kierunki działania:

- 1) Organizowanie interdyscyplinarnych spotkań i warsztatów.
- 2) Utrzymywanie stałej korespondencji z policją, ośrodkami pomocy społecznej, sądem, prokuraturą i innymi instytucjami zaangażowanymi w przeciwdziałanie przemocy w celu wymiany informacji i doświadczeń.

Cel szczegółowy Nr 1 Zwiększenie wiedzy na temat zjawiska przemocy wśród mieszkańców Powiatu Ostrowskiego, prowadzenie profilaktyki w zakresie przeciwdziałania przemocy			
Działania realizowane w ramach celu	Podmioty odpowiedzialne za realizację działań	Termin realizacji	Wskaźniki
1. Opracowanie i upowszechnianie materiałów informacyjno-edukacyjnych dotyczących przemocy	PCPR w Ostrowi Mazowieckiej	2023-2029	- liczba opublikowanych materiałów, ulotek informacyjnych
2. Propagowanie i upowszechnianie ogólnopolskich kampanii profilaktycznych	PCPR w Ostrowi Mazowieckiej	2023-2029	- liczba kampanii profilaktycznych o zasięgu ogólnopolskim
3. Realizacja programów profilaktycznych i edukacyjnych dla dzieci i młodzieży w zakresie przeciwdziałania przemocy	Placówki oświatowe z terenu Powiatu Ostrowskiego	2023-2029	- liczba programów profilaktycznych skierowanych do dzieci i młodzieży; - liczba dzieci biorących udział w programach
4. Prowadzenie zajęć o charakterze terapeutycznym, psychologicznym i edukacyjnym dla rodziców, np. poprzez organizowanie warsztatów i treningów kompetencji wychowawczych, umiejętności społecznych i komunikacyjnych	ośrodki pomocy społecznej z terenu Powiatu Ostrowskiego PCPR w Ostrowi Mazowieckiej	2023-2029	- liczba osób dorosłych biorących udział w warsztatach; - liczba zorganizowanych warsztatów

Cel szczegółowy Nr 2 Zwiększenie skuteczności działań podejmowanych wobec ofiar przemocy			
Działania realizowane w ramach celu	Podmioty odpowiedzialne za realizację działań	Termin realizacji	Wskaźniki
1. Rozwój infrastruktury pomocy instytucjonalnej w przeciwdziałaniu przemocy - utworzenie ośrodka interwencji kryzysowej	Starostwo Powiatowe w Ostrowi Mazowieckiej PCPR w Ostrowi Mazowieckiej	2023-2029	- utworzenie ośrodka interwencji kryzysowej
2. Zapewnienie schronienia osobom doświadczającym przemocy w ośrodku interwencji kryzysowej	PCPR w Ostrowi Mazowieckiej Ośrodek Interwencji Kryzysowej	2023-2029	- liczba osób korzystających z Ośrodka Interwencji Kryzysowej
3. Zapewnienie ofiarom przemocy poradnictwa psychologicznego, pedagogicznego, socjalnego, prawnego	Ośrodek Interwencji Kryzysowej PCPR w Ostrowi Mazowieckiej	2023-2029	- liczba osób objętych poradnictwem; - liczba i rodzaj udzielonych porad
4. Zapewnienie bezpieczeństwa krzywdzonym dzieciom w trybie art. 12a ustawy o przeciwdziałaniu przemocy	PCPR w Ostrowi Mazowieckiej	2023-2029	- liczba dzieci umieszczonych w rodzinach zastępczych lub placówkach opiekuńczo-wychowawczych na podstawie art. 12a ustawy o przeciwdziałaniu przemocy
5. Aktualizowanie bazy danych podmiotów realizujących zadania na rzecz przeciwdziałania przemocy na stronie internetowej Starostwa Powiatowego w Ostrowi Mazowieckiej i na stronie internetowej PCPR w Ostrowi Mazowieckiej	PCPR w Ostrowi Mazowieckiej	2023-2029 (do dnia 30 stycznia każdego roku)	- liczba opracowanych materiałów informacyjnych

Cel szczegółowy Nr 3 Zwiększenie skuteczności i dostępności oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych wobec osób stosujących przemoc			
Działania realizowane w ramach celu	Podmioty odpowiedzialne za realizację działań	Termin realizacji	Wskaźniki
1. Realizacja programu korekcyjno-edukacyjnego dla osób stosujących przemoc	PCPR w Ostrowi Mazowieckiej – OPS-y z terenu Powiatu Ostrowskiego Sąd Rejonowy w Ostrowi Mazowieckiej	2023-2029	- liczba edycji programów korekcyjno-edukacyjnych; - liczba osób uczestniczących w programie korekcyjno-edukacyjnym
2. Monitorowanie zachowań sprawców przemocy po zakończeniu udziału w programie korekcyjno-edukacyjnym	PCPR w Ostrowi Mazowieckiej OPS-y z terenu Powiatu Ostrowskiego Sąd Rejonowy w Ostrowi Mazowieckiej Komenda Powiatowa Policji w Ostrowi Mazowieckiej	2023-2029	- liczba osób, które po zakończeniu udziału w programie korekcyjno-edukacyjnym zaprzestały stosowania przemocy
3. Aktualizowanie informatora zawierającego bazy teleadresowe podmiotów realizujących oddziaływania korekcyjno-edukacyjne dla sprawców przemocy na stronie internetowej Starostwa Powiatowego w Ostrowi Mazowieckiej i na stronie internetowej Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Ostrowi Mazowieckiej	PCPR w Ostrowi Mazowieckiej	2023-2029 (dwa razy w roku do dnia 30 stycznia i 31 lipca każdego roku)	- liczba informatorów przekazanych do sądu, prokuratury, policji, gmin z terenu Powiatu Ostrowskiego

Cel szczegółowy Nr 4 Podnoszenie kompetencji kadr pomocy społecznej realizujących działania na rzecz przeciwdziałania przemocy			
Działania realizowane w ramach celu	Podmioty odpowiedzialne za realizację działań	Termin realizacji	Wskaźniki
1. Udział w szkoleniach, konferencjach z zakresu przeciwdziałania przemocy	PCPR w Ostrowi Mazowieckiej Ośrodek Interwencji Kryzysowej OPS-y z terenu Powiatu Ostrowskiego	2023-2029	- liczba pracowników uczestniczących w szkoleniach, konferencjach, itp.; - liczba odbytych szkoleń, konferencji, itp.
2. Zapewnienie wsparcia psychologicznego dla osób pracujących z osobami doświadczającymi przemocy oraz z osobami stosującymi przemoc, m.in. poprzez superwizje, coaching, grupy wsparcia, warsztaty	PCPR w Ostrowi Mazowieckiej – Poradnia Rodzinna Ośrodek Interwencji Kryzysowej	2023-2029	- liczba przeprowadzonych szkoleń, superwizji, grup wsparcia, warsztatów, itp. - liczba pracowników uczestniczących w szkoleniach, superwizji, grupach wsparcia, warsztatach itp.

Cel szczegółowy Nr 5 Wzmacnianie współpracy z instytucjami i innymi podmiotami działającymi na rzecz przeciwdziałania przemocy			
Działania realizowane w ramach celu	Podmioty odpowiedzialne za realizację działań	Termin realizacji	Wskaźniki
1. Organizowanie interdyscyplinarnych spotkań i warsztatów w celu wymiany informacji i podejmowanie wspólnych działań mających na celu przeciwdziałanie przemocy	PCPR w Ostrowi Mazowieckiej OPS-y z terenu Powiatu Ostrowskiego	2023-2029	- liczba zorganizowanych spotkań
2. Utrzymywanie stałej korespondencji z policją, ośrodkami pomocy społecznej, sądem, prokuraturą i innymi instytucjami zaangażowanymi w przeciwdziałanie przemocy, w celu wymiany informacji i doświadczeń	PCPR w Ostrowi Mazowieckiej OPS-y z terenu Powiatu Ostrowskiego Sąd Rejonowy w Ostrowi Mazowieckiej Komenda Powiatowa Policji w Ostrowi Mazowieckiej	2023-2029	- liczba zorganizowanych spotkań

VIII. MONITORING I EWALUACJA PROGRAMU

Monitorowanie realizacji Programu odbywać się będzie corocznie na podstawie sprawozdania, które będzie obejmowało zakres wykonania poszczególnych zadań przypisanych wszystkim podmiotom odpowiedzialnym za realizację Powiatowego Programu Przeciwdziałania Przemocy oraz Ochrony Ofiar Przemocy na lata 2023 - 2029, przede wszystkim:

- form pomocy udzielanych osobom doświadczającym przemocy domowej
- podjętych działań korekcyjno-edukacyjnych skierowanych do sprawców przemocy domowej
- podjętych działań profilaktycznych i edukacyjnych zmierzających do uwrażliwienia społeczności lokalnej na problem przemocy
- form współpracy z instytucjami działającymi na rzecz przeciwdziałania przemocy.

Kompleksowe roczne sprawozdanie z realizacji Programu Rada Powiatu Ostrowskiego będzie przyjmowała w drodze Informacji sporządzanej przez Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Ostrowi Mazowieckiej.

IX. FINANSOWANIE PROGRAMU

Źródło finansowania zadań wynikających z Powiatowego Programu Przeciwdziałania Przemocy oraz Ochrony Ofiar Przemocy na lata 2023 - 2029 stanowią będą środki pochodzące z:

- budżetu powiatu ostrowskiego (w tym z budżetu jednostek organizacyjnych powiatu)
- dotacji z budżetu państwa w ramach dofinansowania realizacji zadań własnych
- dotacji z budżetu państwa w ramach dofinansowania realizacji zadań z zakresu administracji rządowej realizowanych przez powiat
- funduszy europejskich.

ZAKOŃCZENIE

Powiatowy Program Przeciwdziałania Przemocy oraz Ochrony Ofiar Przemocy na lata 2023 - 2029 powstał przy współpracy instytucji, które realizują zadania związane z przeciwdziałaniem przemocy. Wieloletnia współpraca w tym zakresie pokazuje, jak ważne jest zaangażowanie i wymiana doświadczeń w celu realizacji założeń, które przyczyniają się do zwiększenia efektywności systemu przeciwdziałania przemocy na terenie Powiatu Ostrowskiego.

Program jest skierowany do mieszkańców Powiatu Ostrowskiego. Odbiorcami są zarówno osoby doświadczające przemocy, jak również osoby stosujące przemoc. Część teoretyczna Programu stanowi kompendium wiedzy, które może służyć zwiększeniu świadomości społecznej na temat zjawiska przemocy wśród mieszkańców Powiatu będących świadkami przemocy.

W opracowanym Programie Przeciwdziałania Przemocy oraz Ochrony Ofiar Przemocy zostały wyznaczone kierunki działań w obrębie czterech obszarów, których realizacja pozwoli na systematyczne i zaplanowane dążenie do osiągnięcia wyznaczonych celów. Zostały również wyodrębnione podmioty odpowiedzialne za realizację zadań.

SPIS WYKRESÓW I TABEL

Spis wykresów;

1. **Wykres 1** Liczba formularzy „Niebieska Karta” sporządzonych przez Policję w województwie mazowieckim w latach 2018 – 2021
2. **Wykres 2** Liczba osób wobec których istnieje podejrzenie, że są dotknięte przemocą
3. **Wykres 3** Liczba osób zatrzymanych, wobec których istnieje podejrzenie, że stosują przemoc w latach 2018-2021
4. **Wykres 4** Liczba interwencji Policji dotyczących przemocy, które zostały zakończone wszczęciem procedury „Niebieska Karta” w Powiecie Ostrowskim w latach 2018-2021
5. **Wykres 5** Liczba osób, co do których istnieje podejrzenie, że są dotknięte przemocą w Powiecie Ostrowskim w latach 2018-2021
6. **Wykres 6** Liczba odnotowanych osób, wobec których istnieje podejrzenie, że stosują przemoc w Powiecie Ostrowskim w latach 2018-2021

Spis tabel:

1. **Tabela 1** Formy i skutki przemocy
2. **Tabela 2** Liczba poszczególnych rodzajów przemocy odnotowanych przez Policję w latach 2018-2021
3. **Tabela 3** Liczba posiedzeń zespołów interdyscyplinarnych na terenie Powiatu Ostrowskiego w latach 2018-2021
4. **Tabela 4** Liczba zgłoszeń o wystąpieniu przemocy przyjętych przez pracowników ośrodków pomocy społecznej z terenu Powiatu ostrowskiego w latach 2018-2021
5. **Tabela 5** Liczba osób skazanych za czyny związane ze stosowaniem przemocy na terenie Powiatu Ostrowskiego w latach 2018-2021
6. **Tabela 6** Liczba osób korzystających z poradnictwa specjalistycznego świadczonego w Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie w Ostrowi Mazowieckiej – Poradni Rodzinnej w latach 2018 – 2021

**PROGRAM ODDZIAŁYWAŃ
KOREKCYJNO-EDUKACYJNYCH
DLA OSÓB STOSUJĄCYCH
PRZEMOC W RODZINIE
NA TERENIE
POWIATU OSTROWSKIEGO
NA LATA 2023-2029**

Spis treści

Wstęp

I Podstawy prawne programu oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących

przemoc s. 41

1. Definicja przemocy w aspekcie prawnym s. 42
2. Sprawcy przemocy w ujęciu psychologicznym s. 42
3. Przyczyny stosowania przemocy s. 43
4. Podstawy prawne programu oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących
przemoc s. 44

II Realizatorzy programu korekcyjno-edukacyjnego dla osób stosujących przemoc s. 45

1. Jednostki realizujące oddziaływania w stosunku do sprawców s. 45
2. Kwalifikacje osób prowadzących oddziaływania korekcyjno-edukacyjne s. 46

III Adresaci i sposób rekrutacji do programu korekcyjno-edukacyjnego dla osób stosujących

przemoc s. 48

1. Adresaci programu s. 48
2. Rekrutacja do programu s. 49

IV Założenia realizacji programu korekcyjno-edukacyjnego dla osób stosujących przemoc s. 50

1. Założenia teoretyczne programu korekcyjno-edukacyjnego s. 50
2. Czas i miejsce realizacji programu s. 54
3. Kwalifikowanie uczestników programu s. 54
 - 3.1. Diagnoza wstępna s. 55
 - 3.2. Kontrakt określający reguły uczestnictwa w programie s. 55
 - 3.3. Diagnoza pogłębiona s. 57
4. Reguły uczestnictwa w programie s. 58

V Schemat organizacyjny programu s. 59

1. Cele główne i szczegółowe programu s. 59
2. Rodzaje i organizacja działań korekcyjnych s. 60

3. Przeszkody w realizacji programu s. 61
4. Finansowanie programu s. 61
5. Monitoring i ewaluacja programu s. 62
 - 5.1. Monitoring programu s. 62
 - 5.2. Ewaluacja programu s. 63

Wstęp

Przemoc to intencjonalne działanie lub zaniechanie jednej osoby wobec drugiej, które wykorzystując przewagę sił narusza prawa i dobra osobiste jednostki, powodując cierpienia i szkody.

O przemocy możemy mówić wtedy, gdy zostaną spełnione cztery warunki:

- jest to intencjonalne działanie lub zaniechanie działania;
- jedna osoba ma wyraźną przewagę nad drugą;
- działanie lub zaniechanie jednej osoby narusza prawa i dobra osobiste drugiej;
- osoba wobec której stosowana jest przemoc, doznaje cierpienia i szkód fizycznych i psychicznych.

Istnienie zjawiska przemocy, jego skala i zasięg są poważnymi problemami społecznymi. Zjawisko to wpływa degradująco na jakość życia wszystkich osób poddanych jego działaniu, dlatego konieczne jest podejmowanie kompleksowych działań na rzecz niwelowania skali jego występowania oraz zmniejszanie negatywnego oddziaływania na życie jednostek i grup społecznych, dotkniętych tym problemem.

Przeciwdziałanie przemocy koncentruje się głównie na działaniach adresowanych do osób doznających przemocy. Jednak, aby móc skutecznie zapobiegać przemocy, zwalczać jej negatywne skutki konieczne jest podjęcie wielowymiarowych działań wobec sprawców przemocy uwzględniających prowadzenie bezpośrednich oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych, jak i doskonalenie procedur interwencyjno – prawnych. Poddawanie sprawcy pracy korekcyjnej daje szansę na to, że będzie on w stanie zmienić schemat postępowania. Programy oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc są integralnym elementem kompleksowych działań zaradczych. Ich głównym założeniem jest eliminacja zachowań przemocowych, poznanie alternatywnych dla przemocy zachowań, a także zatrzymanie przemocy.

I. Podstawy prawne programu oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc

Zgodnie z art. 6 ust. 4 pkt. 2 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. z 2021 poz. 1249 z późn. zm.) opracowanie i realizacja programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie jest zadaniem z zakresu administracji rządowej realizowanym przez powiat. Krajowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie wskazuje programy korekcyjno-edukacyjne dla osób stosujących przemoc jako element systemu oddziaływań ukierunkowanych na zmianę zachowań osób stosujących przemoc.

Program oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc opracowano w oparciu o:

- ustawę z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz.U. z 2021r. poz. 1249 z późn. zm.),
- rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 22 lutego 2011 roku w sprawie standardu podstawowych usług świadczonych przez specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie, kwalifikacji osób zatrudnionych w tych ośrodkach, szczegółowych kierunków prowadzenia oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie oraz kwalifikacji osób prowadzących oddziaływanie korekcyjno-edukacyjne (Dz.U. z 2011r. Nr 50 poz. 259),
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 13 września 2011 r. w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta” (Dz. U. z 2011r. Nr 209, poz. 1245),
- Krajowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na rok 2023 przyjęty Uchwałą Nr 248 Rady Ministrów z dnia 9 grudnia 2022 roku w sprawie ustanowienia Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na rok 2023 (M.P. z 2022r. poz. 1259),
- Wojewódzki Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie Województwa Mazowieckiego na lata 2021 – 2025. Aktualizacja 2022” przyjęty Uchwałą Nr 1862/367/22 Zarządu Województwa Mazowieckiego z dnia 13 grudnia 2022r.
- Wytoczne do tworzenia modelowych programów korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie, określone w załączniku Nr 2 do Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2006-2013.

1. Definicja przemocy w aspekcie prawnym

Zgodnie z Ustawą z dnia 29 lipca 2005r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, przemoc w rodzinie to „jednorazowe albo powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie naruszające prawa lub dobra osobiste członków rodziny, a także innych osób wspólnie zamieszkujących lub gospodarujących, w szczególności narażające te osoby na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia, naruszające ich godność, nietykalność cielesną, wolność, w tym seksualną, powodujące szkody na ich zdrowiu fizycznym lub psychicznym, a także wywołujące cierpienia i krzywdy moralne u osób dotkniętych przemocą”. W dalszej części niniejszego Programu wyrażenie „przemoc w rodzinie” zostaje określone jako „przemoc”.

2. Sprawcy przemocy w ujęciu psychologicznym

Sprawca przemocy to zwykle osoba o dość chwiejnej strukturze osobowości i określonych predyspozycjach temperamentalnych. Pod zachowaniami przemocowymi zazwyczaj kryje się

jednostka o niskim poczuciu własnej wartości, nieumiejąca radzić sobie z emocjami, często z doświadczeniami podlegania lub/i obserwacji przemocy w swoim życiu osobistym.

Podstawowym mechanizmem w oparciu o który funkcjonuje sprawca przemocy jest zaprzeczanie, ujawniające się pod postacią następujących form zachowań¹¹:

- 1) zaprzeczanie przemocy – sprawca całkowicie zaprzecza, że stosuje przemoc;
- 2) zaprzeczanie odpowiedzialności – jeśli sprawca przyznaje się do popełnionych czynów, zwykle tłumaczy je jako skutek działania innych czynników np. alkoholu, narkotyków, prowokacji ze strony ofiary, utraty kontroli nad emocjami;
- 3) zaprzeczanie częstotliwości, intensywności – sprawca minimalizuje swoje zachowania agresywne, okłamując siebie i partnera, obniżając powagę sytuacji;
- 4) zaprzeczanie konsekwencjom – sprawca odmawia zobaczenia efektów swojego zachowania i nie chce widzieć zadanych ran i konfrontować się z ofiarą. Nie chce także uświadomić sobie wzrastającego lęku u dzieci i innych członków rodziny. Całość powoduje narastanie niechęci do ofiary, co wzmacnia agresję sprawcy i powoduje większą zależność ofiary od sprawcy.

3. Przyczyny stosowania przemocy

Przyczyny stosowania i podlegania przemocy rozpatrywane są wieloaspektowo i łączą czynniki psychologiczne, biologiczne i socjologiczne. Występowaniu przemocy sprzyjają szczególnie:

- obowiązujące normy kulturowe i społeczne, m.in. przekonanie o prawie do dominacji (zarówno rodziców nad dzieckiem, jak i mężczyzn nad kobietami), nadal istniejące społeczne przyzwolenie na bicie dzieci, hierarchiczny i autorytarny model rodziny, silne normy dotyczące prywatności, stereotypowe wzorce męskości;
- nadużywanie alkoholu – ryzykowne picie czy uzależnienie od alkoholu – alkohol poprzez osłabienie mechanizmów kontroli zachowania toruje drogę przemocy. Zaburzona ocena sytuacji powoduje błędną interpretację zachowania innych osób i staje się często przyczyną do reagowania złością i gniewem.
- podeszły wiek – wzajemna zależność członków rodziny, dzielenie wspólnego mieszkania (domu), fizyczne i psychiczne obciążenie opiekuna, izolacja społeczna rodziny, złe warunki socjalno-ekonomiczne;
- niepełnosprawność – stanowić może czynnik ryzyka, ponieważ nad osobą niepełnosprawną ewentualny sprawca ma ewidentną przewagę, a osoby te są często zdane na opiekę rodziny;
- zła sytuacja socjalno-ekonomiczna rodziny – frustrację mogą wywołać takie problemy jak bezrobocie, kłopoty finansowe, mieszkaniowe, czy zdrowotne;

¹¹ Adam Edward Jukes, Mężczyźni, którzy biją kobiety Men who batter women, 1999

- dziedziczenie wzorca przemocy – dzieci wychowujące się w rodzinach, w których krzywdzi się bliskich mają częściej tendencję do stosowania bądź podlegania przemocy w życiu dorosłym;
- predyspozycje osobowościowe – brak lub osłabiona kontrola impulsów może się objawiać nieumiejętnością radzenia sobie z napięciem, złością i niekontrolowaniem agresji;
- zaburzenia psychiczne wywołane stanem chorobowym, bądź doświadczeniami kryzysu psychicznego stanowią mogą przyczynę pojawiania się zachowań społecznych.

Należy podkreślić, iż nie ma jednej przyczyny przemocy, dochodzi do niej w wyniku złożonych interakcji pomiędzy czynnikami społecznymi, kulturowymi i psychologicznymi. Istnieją natomiast pewne czynniki wyzwalające, których wystąpienie może zwiększać prawdopodobieństwo stosowania przemocy przez osoby charakteryzujące się słabszą kontrolą impulsów. Czynniki te mogą być następujące:

- konflikty rodzinne, rozwody i separacja;
- bezrobocie lub niestabilność zatrudnienia, charakter pracy, niskie zarobki;
- dyskryminacja ze względu na płeć;
- konflikty z prawem – przynależność do tzw. środowiska przestępczego, pobyt w zakładzie karnym;
- utrata samodzielności wynikająca z wieku i niepełnosprawności;
- brak środków do życia, brak wsparcia społecznego;
- uzależnienia: alkoholizm, używanie środków psychoaktywnych (np. narkomania), uzależnienia behawioralne;
- złe warunki mieszkaniowe;
- inne zjawiska np. handel ludźmi.

Sprawca, stosując przemoc, obserwuje wiele korzyści takich zachowań dla własnego funkcjonowania. Stosując przemoc zyskuje on przewagę nad drugą osobą, podnosi swoją samoocenę, a przede wszystkim zyskuje kontrolę nad otoczeniem.

4. Podstawy prawne programu oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc

Obowiązek realizacji programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych wobec osób stosujących przemoc określony został przepisami ustawy z dnia 29 lipca 2005r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie. Działania korekcyjno-edukacyjne realizowane są w ramach strategii ukierunkowanych na zmianę postaw i zachowań sprawców i mają na celu zakończenie przemocy. Wspomniana ustawa w art. 4 wskazuje na konieczność stosowania wobec osób stosujących przemoc oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych, a w art. 6 ust. 4 określono, że do zadań z zakresu

administracji rządowej, realizowanych przez powiat należy w szczególności opracowywanie i realizacja programów oddziaływań korekcyjno- edukacyjnych dla osób stosujących przemoc.

II Realizatorzy programu korekcyjno-edukacyjnego dla osób stosujących przemoc

1. Jednostki realizujące oddziaływania w stosunku do sprawców

Realizacja oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych w stosunku do sprawców przemocy wynika z ustawowych zadań samorządu w ramach:

- 1) zadań własnych powiatu, wynikających z ustawy z dnia 29 lipca 2005r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie:
 - opracowanie i realizacja powiatowego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie (art. 6 ust. 3 pkt 1).
- 2) zadań z zakresu administracji rządowej realizowanych przez powiat:
 - opracowywanie i realizacja programów oddziaływań korekcyjno- edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie (art. 6 ust. 4 pkt 2 ustawy).

Praca z osobami stosującymi przemoc ma charakter interdyscyplinarny – zarówno na etapie interwencji, diagnozy, oddziaływania terapeutycznego, jak i funkcjonowania postterapeutycznego. Działania te realizowane są przez instytucje powiatowe i gminne.

Realizatorem Programu Oddziaływań Korekcyjno-Edukacyjnych dla Osób Stosujących Przemoc na terenie Powiatu Ostrowskiego na lata 2023-2029 jest Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Ostrowi Mazowieckiej.

Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Ostrowi Mazowieckiej realizuje Program przy współpracy z instytucjami działającymi na rzecz przeciwdziałania przemocy:

- Sądem Rejonowym w Ostrowi Mazowieckiej,
- Prokuraturą Rejonową w Ostrowi Mazowieckiej,
- Zespołem Kuratorskiej Służby Sądowej w Ostrowi Mazowieckiej,
- Komendą Powiatową Policji w Ostrowi Mazowieckiej,
- Ośrodkami Pomocy Społecznej funkcjonującymi na terenie Powiatu Ostrowskiego,
- Zespołami Interdyscyplinarnymi z terenu Powiatu Ostrowskiego,
- Miejską i Gminnymi Komisjami ds. Rozwiązywania Problemów Alkoholowych z terenu Powiatu Ostrowskiego,
- Poradnią Terapii Uzależnienia od Alkoholu i Współzależnienia w Ostrowi Mazowieckiej,
- organizacjami pozarządowymi,
- inne, zgodne z potrzebami realizatora.

2. Kwalifikacje osób prowadzących oddziaływania korekcyjno-edukacyjne

Bezpośrednimi realizatorami programu, tj. osobami prowadzącymi działania korekcyjno-edukacyjne, będą osoby uprawnione do prowadzenia oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych, których kwalifikacje są zgodne z Rozporządzeniem Ministra Pracy i Polityki Społecznej¹².

Zgodnie z § 9 ww. Rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej oddziaływania korekcyjno-edukacyjne mogą być prowadzone przez osoby, które:

- 1) ukończyły studia II stopnia na jednym z kierunków: psychologia, pedagogika, pedagogika specjalna, nauki o rodzinie, politologia, politologia i nauki społeczne w zakresie pedagogiki opiekuńczo-wychowawczej, resocjalizacji lub pracy socjalnej, albo na innym kierunku uzupełnionym studiami podyplomowymi w zakresie psychologii, pedagogiki, resocjalizacji;
- 2) posiadają zaświadczenie o ukończeniu szkoleń w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie w wymiarze co najmniej 100 godzin, w tym w wymiarze 50 godzin w zakresie pracy z osobami stosującymi przemoc w rodzinie;
- 3) mają udokumentowany co najmniej 3-letni staż pracy w instytucjach realizujących zadania na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

W sprawie osób posiadających certyfikaty (terapeutów, psychoterapeutów, specjalistów terapii uzależnień i inne) przyjmuje się następującą interpretację Departamentu Pomocy i Integracji Społecznej Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej dot. uznania kwalifikacji do prowadzenia oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych:

- 1) jeżeli we wskazanym certyfikacie znajduje się informacja, że szkolenie realizowane było w wymiarze 100 godzin w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie, w tym 50 godzin dotyczyło pracy w zakresie pracy z osobami stosującymi przemoc rodzinie – to osoba taka spełnia warunek określony w pkt. 2 ww. rozporządzenia;
- 2) jeśli w certyfikacie mowa jedynie o zrealizowaniu szkolenia w wymiarze 100 godzin w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie, bez wyszczególnionych godzin pracy ze sprawcą przemocy – osoba pretendująca do realizacji ww. programów jest zobowiązana do uzupełnienia swoich kwalifikacji o szkolenie w zakresie pracy z osobami stosującymi przemoc w rodzinie;
- 3) w przypadku gdy certyfikat nie posiada szczegółowych informacji co do spełnienia warunków zawartych w rozporządzeniu i uprawniających do prowadzenia programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych – to osoba chcąc prowadzić takie oddziaływania powinna przedstawić dodatkowe zaświadczenie z uszczegółowieniem godzin i zrealizowanych zajęć.

¹² Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 22 lutego 2011 roku w sprawie standardu podstawowych usług świadczonych przez specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie, kwalifikacji osób zatrudnionych w tych ośrodkach, szczegółowych kierunków prowadzenia oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie oraz kwalifikacji osób prowadzących oddziaływania korekcyjno-edukacyjne (Dz.U. z 2011r. Nr 50 poz. 259)

Wskazane jest, aby osobami prowadzącymi oddziaływania korekcyjno-edukacyjne była para trenerów/terapeutów: kobieta i mężczyzna – z uwagi na procesy identyfikacyjne, przeniesieniowe, ale także możliwość obserwacji perspektywy innej płci, np. w odgrywanych scenkach itp. Szczególne znaczenie ma modelowanie relacji kobiety i mężczyzny opartej na czystej i asertywnej komunikacji, wzajemnym szacunku i partnerstwie. W przypadku braku możliwości realizowania programu przez trenerów różnej płci, dopuszcza się możliwość prowadzenia oddziaływań przez parę trenerów jednej płci.

Osoby prowadzące oddziaływania korekcyjno-edukacyjne dla sprawców przemocy są zobowiązane w szczególności do:

- przeprowadzenia, opracowania i udokumentowania indywidualnej diagnozy osób rekrutowanych do udziału w Programie (diagnozy wstępnej i pogłębionej) poprzez zapoznanie się z sytuacją rodzinną i ekonomiczną osób zgłaszających się do Programu oraz z rodzajem stosowanej przemocy, a także sporządzenie sprawozdania z powyższych czynności;
- podpisania z każdym uczestnikiem Programu kontraktu określającego reguły uczestnictwa w Programie;
- opracowania tzw. planu bezpieczeństwa umożliwiającego uczestnikom Programu przewidywanie konfliktu i zachowań agresywnych oraz korygowanie własnych zachowań w tych sytuacjach,
- opracowania w porozumieniu z Realizatorem harmonogramu spotkań i przekazanie dokumentu uczestnikom Programu;
- uzyskania od każdego uczestnika pisemnej zgody na przetwarzanie danych osobowych do celów realizacji Programu;
- prowadzenia list obecności zarówno ze spotkań indywidualnych, jak i grupowych, a także utrzymywanie bieżącego kontaktu z uczestnikami Programu;
- sporządzania dokumentacji z każdego spotkania indywidualnego z uczestnikiem Programu, w której należy ująć: termin spotkania, tematykę, podpisy osób uczestniczących oraz prowadzących;
- prowadzenia dokumentacji zajęć grupowych, w której należy ująć: termin spotkania, tematykę, podpisy osób uczestniczących oraz prowadzących;
- przeprowadzenie ankiet ex ante i ex post z uczestnikami poszczególnych edycji Programu, które będą badały stan wiedzy i umiejętności w kwestii radzenia sobie z opanowaniem zachowań przemocowych;
- przeprowadzenia ankiety ewaluacyjnej z uczestnikami edycji Programu konfrontującej oczekiwania uczestnika z faktycznie otrzymanym wsparciem w ramach realizowanych działań;

- sporządzenia informacji dotyczącej oceny końcowej postępów osób uczestniczących w Programie;
- nawiązania i utrzymywania w czasie realizacji edycji Programu kontaktu z członkami rodziny uczestników w celu okresowego uzyskiwania informacji o rzeczywistej sytuacji w rodzinie w zakresie związanym z przeciwdziałaniem przemocy, tj. monitorowanie zachowań i sytuacji rodzinnych, co zostanie również określone w zapisach kontraktu;
- sporządzenia sprawozdania końcowego z realizacji Programu;
- przekazania całej dokumentacji dotyczącej realizacji Programu (dokumentacja dotycząca uczestników oraz prowadzonych działań), po jego zakończeniu, do Realizatora Programu.

Biorąc pod uwagę specyfikę pracy z osobami stosującymi przemoc, osoby prowadzące oddziaływania korekcyjno-edukacyjne zobowiązane są do korzystania z superwizji. Uczestnictwo trenerów w superwizji wraz ze wskazanym wymiarem czasowym zostanie potwierdzone zaświadczeniem, które zostanie dołączone do dokumentacji Realizatora programu.

III Adresaci i sposób rekrutacji do programu korekcyjno-edukacyjnego dla osób stosujących przemoc

1. Adresaci programu

Programy oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych stosowane są wobec osób stosujących przemoc. Zgodnie z § 5 Rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej¹³ uczestnikami Programu Oddziaływań Korekcyjno-edukacyjnych dla Osób Stosujących Przemoc mogą być:

- osoby skazane za czyny związane ze stosowaniem przemocy w rodzinie, odbywające karę pozbawienia wolności w zakładach karnych albo wobec których sąd warunkowo zawiesił wykonanie kary, zobowiązując je do uczestnictwa w oddziaływaniach korekcyjno-edukacyjnych;
- osoby stosujące przemoc w rodzinie, które uczestniczą w terapii leczenia uzależnienia od alkoholu lub narkotyków, lub innych środków odurzających, substancji psychotropowych albo środków zastępczych, dla których oddziaływania korekcyjno-edukacyjne mogą stanowić uzupełnienie podstawowej terapii;
- osoby, które w wyniku innych okoliczności zgłoszą się do uczestnictwa w programie korekcyjno-edukacyjnym.

¹³ Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 22 lutego 2011 roku w sprawie standardu podstawowych usług świadczonych przez specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie, kwalifikacji osób zatrudnionych w tych ośrodkach, szczegółowych kierunków prowadzenia oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie oraz kwalifikacji osób prowadzących oddziaływania korekcyjno-edukacyjne (Dz.U. z 2011r. Nr 50 poz. 259)

Uczestnictwo w programie nie stanowi formy osobistej psychoterapii sprawcy, a jedynie jest oddziaływaniem korygującym jego niepożądane i szkodliwe zachowanie i postawy. Stosowanie przemocy nie może być kwalifikowane jako zaburzenie zdrowia psychicznego sprawcy, chociaż u sprawców przemocy zaburzenia emocjonalne często występują. Nie oznacza to oczywiście postulatu rezygnowania z udzielania pomocy psychologicznej czy psychoterapeutycznej, dla osób stosujących przemoc. Te formy działań nie mogą być jednak utożsamiane z programami korekcyjno-edukacyjnymi zalecanymi przez ustawę z dnia 29 lipca 2005r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie. Mogą natomiast stanowić uzupełnienie lub kontynuację uczestnictwa w tych programach.¹⁴

Zasadniczym warunkiem przyjęcia osoby do Programu jest uznanie przez nią faktu stosowania przemocy.

Zgodnie z § 6 Rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej¹⁵ osobę stosującą przemoc w rodzinie, u której zostało rozpoznane uzależnienie od alkoholu lub narkotyków, lub innych środków odurzających, substancji psychotropowych albo środków zastępczych, kieruje się w pierwszej kolejności na terapię uzależnienia.

Do Programu nie mogą być kwalifikowane osoby z zaburzeniami psychicznymi oraz neurologicznymi, bez wcześniejszej konsultacji psychiatrycznej czy neurologicznej. Osoby te mogą jednak przystąpić do Programu, jeżeli psychiatra lub neurolog nie zgłosi przeciwwskazań. Uczestnikami Programu nie mogą być również osoby uzależnione od środków psychoaktywnych, chyba, że przeszły podstawowy program leczenia odwykowego lub są w trakcie takiego leczenia i posiadają zgodę terapeuty uzależnień na uczestnictwo w Programie.

2. Rekrutacja do programu

Rekrutacja do Programu prowadzona będzie w ramach poszczególnych jego edycji. W jednej edycji Programu będzie brało udział nie więcej niż 10 uczestników. Rozpoczęcie realizacji Programu będzie następowało w sytuacji zakwalifikowania przynajmniej 5 uczestników, co gwarantuje możliwość efektywnej realizacji założeń i celów Programu oraz utrzymanie jego ciągłości, np. w sytuacji rezygnacji przez uczestnika/uczestników z dalszego udziału w Programie. Dopuszcza się organizowanie grup koedukacyjnych, przy uwzględnieniu w pracy specyfiki przemocy stosowanej przez kobiety i mężczyzn.

Liczba przeprowadzanych edycji będzie zależeć przede wszystkim od zainteresowania Programem oraz możliwości pozyskania środków finansowych na realizację działań. Niemniej jednak w przypadku wymaganej liczby uczestników, przewiduje się realizację jednej edycji programu

¹⁴ Wytyczne do tworzenia modelowych programów korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie, określone w załączniku Nr 2 do Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2006-2013.

¹⁵ Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 22 lutego 2011 roku w sprawie standardu podstawowych usług świadczonych przez specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie, kwalifikacji osób zatrudnionych w tych ośrodkach, szczegółowych kierunków prowadzenia oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie oraz kwalifikacji osób prowadzących oddziaływanie korekcyjno-edukacyjne (Dz.U. z 2011r. Nr 50 poz. 259)

w ciągu jednego roku. W przypadku większej niż planowana liczbie osób gotowych do udziału w Programie, będzie tworzona lista kandydatów na kolejną edycję. Osoby stosujące przemoc, które będą brały udział w Programie, nie będą ponosiły z tego tytułu żadnej odpłatności. Realizacja poszczególnych edycji Programu będzie się odbywała w systemie zamkniętym, tj. grupa uczestników programu ma charakter zamknięty – z założonymi celami, określonym zakresem oddziaływań i brakiem możliwości dołączania innych uczestników w trakcie realizacji cyklu zajęć. W wyjątkowych przypadkach, kiedy wykreślenie osoby z listy uczestników nastąpiło w niedługim czasie po rozpoczęciu edycji, będzie możliwe przyjęcie kolejnej osoby. Decyzję w tej kwestii podejmować będą osoby prowadzące działania korekcyjno-edukacyjne w porozumieniu z Realizatorem, przy uwzględnieniu zrealizowanych do tego momentu godzin zajęć.

Etap rekrutacji będzie realizowany poprzez nawiązanie współpracy z instytucjami i podmiotami stykającymi się w ramach swojej działalności z osobami stosującymi przemoc. Wymienić tu można m.in. sądy, prokuraturę, kuratorów, ośrodki pomocy społecznej, zespoły interdyscyplinarne, komisje ds. rozwiązywania problemów alkoholowych, organizacje pozarządowe statutowo związane ze wsparciem osób uzależnionych. Przewiduje się każdorazowo przed rozpoczęciem edycji Programu wysyłanie do ww. podmiotów pism informujących o uruchomieniu kolejnej edycji Programu, dopuszcza się również kontakt telefoniczny, e-mail w ww. sprawie. Ponadto współpraca z powyższymi instytucjami i podmiotami będzie miała również na celu pozyskanie potencjalnych uczestników Programu. Ponadto przewiduje się zamieszczenie na stronie internetowej Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Ostrowi Mazowieckiej informacji o realizacji Programu Oddziaływań Korekcyjno-Edukacyjnych w danym roku kalendarzowym i możliwości skorzystania z zajęć korekcyjno-edukacyjnych.

IV Założenia realizacji programu korekcyjno-edukacyjnego dla osób stosujących przemoc

Program oddziaływań korekcyjno – edukacyjnych wobec osób stosujących przemoc jest prowadzony w formie usystematyzowanych oddziaływań psychologicznych, edukacyjnych i socjalizacyjnych, ukierunkowanych na zmianę zachowań i postaw osób stosujących przemoc. Celem tych działań jest zmniejszenie ryzyka stosowania przemocy poprzez zwiększenie zdolności do samokontroli zachowań agresywnych, nauczanie zasad współżycia w rodzinie oraz wypracowanie planu korygowania nieadekwatnych zachowań w oparciu o indywidualne predyspozycje.

1. Założenia teoretyczne programu korekcyjno-edukacyjnego

Zgodnie z Wytycznymi do tworzenia modelowych programów korekcyjno-edukacyjnych¹⁶, u podstaw Programu leżą następujące założenia oparte na aktualnym stanie wiedzy:

¹⁶ Wytyczne do tworzenia modelowych programów korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie, określone w załączniku Nr 2 do Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2006-2013

- przemoc domowa jest wyuczonym zachowaniem, które przynosi zyski i straty dla sprawcy;
- przemoc domowa jest tolerowana i wzmacniana przez postawy i poglądy wielu ludzi często zakorzeniona jest we wzorach postępowania przekazywanych z pokolenia na pokolenie;
- przemoc domowa jest szkodliwym i raniącym nadużywaniem siły i władzy oraz dążenia do kontrolowania współmałżonki/współmałżonka, partnerki/partnera, dziecka lub sytuacji rodzinnej;
- można nauczyć się nie stosowania przemocy, nigdy nie należy godzić się na przemoc i rezygnować z jej powstrzymania;
- stosowanie przemocy w żadnym przypadku nie może być usprawiedliwiane stwierdzeniem, że było skutkiem prowokacji ze strony ofiary;
- korzenie przemocy domowej tkwią w stereotypach kulturowych i obyczajowych dotyczących płci, rasy, orientacji seksualnej, które usprawiedliwiają dyskryminację jednostek i grup społecznych;
- stosowanie przemocy domowej jest wyborem, za który sprawca ponosi odpowiedzialność moralną i prawną.

Istnieją różne modele programów dla sprawców:

- 1) model społeczno-kulturowy,
- 2) model przemocy rozpatrywanej z perspektywy systemu rodzinnego,
- 3) model przemocy rozpatrywanej z perspektywy podejścia skoncentrowanego na rozwiązaniu,
- 4) model integracyjny.

Stosownie do Wytycznych do tworzenia modelowych programów korekcyjno-edukacyjnych¹⁷ rekomenduje się model integracyjny tzn. łączący wybrane elementy tradycyjnych modeli.

Zgodnie z Wytycznymi do tworzenia modelowych programów korekcyjno-edukacyjnych¹⁸ oraz stosownie do Ramowego programu oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie¹⁹, Program Oddziaływań Korekcyjno-Edukacyjnych integruje następujące elementy tradycyjnych modeli, które stanowią jednocześnie standard treści Programu:

1. Psychoedukacja na temat zjawiska przemocy, emocji poprzedzających epizody przemocy, z uwzględnieniem cykli przemocowych, radzenia sobie z emocjami, emocji ofiary i sprawcy.
2. Edukacja na temat kulturowo-obyczajowych zjawisk wspierających i przeciwstawiających się przemocy oraz konfrontowanie ze stereotypami promującymi przemoc.
3. Promowanie wartości i idei wspierających godność i szacunek do innych, dobro rodziny, równość płci oraz prawa kobiet i dzieci.
4. Nauka odpowiedzialności za osobiste decyzje i działania.

¹⁷ Wytyczne do tworzenia modelowych programów korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie, określone w załączniku Nr 2 do Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2006-2013

¹⁸ Wytyczne do tworzenia modelowych programów korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie, określone w załączniku Nr 2 do Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2006-2013

¹⁹ Załącznik Nr 2 do Wojewódzkiego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie Województwa Mazowieckiego na lata 2021 – 2025. Aktualizacja 2022”

5. Stosowanie procedur behawioralno-poznawczych w celu korygowania postaw i zachowań związanych z przemocą.
6. Nabywanie kompetencji w obszarze konstruktywnej komunikacji interpersonalnej.
7. Nauka samokontroli.
8. Gotowość ochrony słabszych.

Wyżej określona zawartość merytoryczna koncentruje się wokół następujących bloków realizacyjnych:

1. **Edukacja i psychoedukacja** – program powinien dostarczać informacji, które pomogą uczestnikom zrozumieć dynamikę przemocy w kontekście procesów uczenia się społeczno-kulturowego, własnych doświadczeń i socjalizacji w roli męskiej. Podczas psychoedukacji należy konfrontować wszelkie przekonania i postawy, przy pomocy których sprawcy usprawiedliwiają stosowanie przemocy z ich przyczynami i skutkami. Uczestnicy powinni uczyć się skąd pojawiają się ich tendencje do stosowania przemocy, w jaki sposób ich zachowanie krzywdząco wpływa na członków ich rodziny i na ich wzajemne relacje oraz przygotowywać się do wzięcia pełnej odpowiedzialności moralnej i psychologicznej za swoje czyny, a także do rozpoczęcia pozytywnych zmian w ich relacjach osobistych.
2. **Rozpoznawanie i zmiana systemu przekonań** – program powinien być okazją do pracy nad własnym systemem wartości, przekonań, postaw osobistych i uwarunkowań, które inicjują i wzmacniają stosowanie przez nich przemocy. Należy promować wartości i postawy, które stanowią konstruktywną alternatywę wobec postaw wspierających przemoc.
3. **Rozpoznawanie i radzenie sobie z emocjami** – w programie należy uwzględnić naukę radzenia sobie z emocjami, stresem czy frustracją. Nauka ta wymaga oceny słownika emocjonalnego sprawcy, analizy dotychczasowych sposobów radzenia sobie z afektem, wiedzy na temat emocji i ich przeżywania. Nauka ma na celu nabycie umiejętności rozpoznawania stanów emocjonalnych oraz konstruktywne radzenie sobie z nimi, co jest niezbędne do osiągnięcia dojrzałości emocjonalnej.
4. **Zmiany behawioralne i poznawcze** – uczestnicy powinni otrzymać możliwość ćwiczenia nowych konstruktywnych form myślenia, reagowania i działania w praktyce (odgrywanie ról podczas spotkań terapeutycznych, ale także zadań domowych). Zadania takie służyć mają skutecznej kontroli nad szkodliwymi zachowaniami oraz sprzyjać odpowiedzialnemu podejmowaniu decyzji w sytuacjach konfliktowych i utrzymywaniu relacji międzyludzkich bez przemocy.

Podczas doboru treści edukacyjnych do Programu zostaną uwzględnione założone cele Programu, czas jego trwania oraz specyfika uczestników (uwarunkowania indywidualne, rodzaj przemocy, typ motywacji).

Tematy szczególnie istotne dla efektywnej realizacji programu to²⁰:

1. **Spoleczno-kulturowe źródła przemocy domowej** – powiązania między przemocą a stereotypami dotyczącymi płci i relacji między kobietami i mężczyznami oraz rodzicami i dziećmi, stereotypowe i adekwatne różnice między płciowe.
2. **Władza i kontrola w relacjach międzyludzkich** – potrzeby sprawców dotyczące władzy i kontroli, zaprzeczanie odpowiedzialności za przemoc i obwinianie ofiar, proces witalizacji, rozróżnianie zachowań agresywnych od asertywnych, rozpoznawanie osobistych postaw związanych z przemocą, uczenie się odpowiedzialności za własne postępowanie.
3. **Rola doświadczeń własnych dla stosowania i podlegania przemocy** – psychoedukacja na temat stylów więzi, cykli przemocowych, wchodzenia w rolę ofiary i sprawcy, roli doświadczeń traumatycznych dla powielania zachowań przemocowych.
4. **Emocje w życiu człowieka** – czym są, czemu służą, jaka jest ich rola i cel, nauka umiejętności rozpoznawania stanów emocjonalnych i radzenia sobie z nimi, rola brania odpowiedzialności za stany emocjonalne i działanie pod wpływem emocji, kontrola emocji, zarządzanie własnym afektem.
5. **Planowanie i rozwijanie samokontroli** – mechanizmy agresywnych zachowań, zaprzeczanie aktom przemocy i zniekształcanie obrazu wydarzeń, zniekształcenie myślenia i unikanie odpowiedzialności, świadomego wyboru oraz decyzji, rozpoznawanie sygnałów ostrzegawczych, ćwiczenie „przerwy na ochłonięcie” jako techniki powstrzymywania agresywnych reakcji, ćwiczenia rozluźniające, przygotowywanie indywidualnego planu zapobiegania agresywnym zachowaniom.
6. **Środki psychoaktywne i patologia życia rodzinnego** – rozpoznawanie uzależnienia od alkoholu i narkotyków, specyfika związku między nadużywaniem substancji chemicznych a stosowaniem przemocy (uświadomienie, że alkohol nie jest przyczyną przemocy), zaburzenia życia rodzinnego spowodowane patologicznym zachowaniem rodziców, rozpoznawanie jak ślady bycia krzywdzonym przekształcają się we wrogość wobec innych.
7. **Komunikacja interpersonalna** – zdolność do rozpoznawania i konstruktywnego wyrażania uczuć w relacjach interpersonalnych, intymność i umiejętność empatycznego słuchania innych i reagowania z szacunkiem, kompetencje w zakresie rozwiązywania konfliktów oparte na konstruktywnej dyskusji i kompromisach, rozpoznawanie różnych form wrogiego nastawienia i braku szacunku oraz nauka właściwych postaw wobec innych.
8. **Promocja pozytywnych standardów i wartości** – wzmacnianie poczucia odpowiedzialności za bezpieczeństwo w związkach i w rodzinie, szczerość, akceptowanie osobistej

²⁰ Załącznik Nr 2 do Wojewódzkiego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie Województwa Mazowieckiego na lata 2021 – 2025. Aktualizacja 2022”

odpowiedzialności za czyny, rozwijanie zdolności do szacunku i wsparcia oraz akceptacji dla uczuć, opinii, postępowania i przyjaciół partnerki/partnera, sprawiedliwość i równość w podziale praw i obowiązków w rodzinie, partnerstwo ekonomiczne i gotowość wspierania dzieci niezależnie od formalnego statusu małżeństwa.

9. **Rodzaje przemocy** – nauka form przemocy, akcentowanie, że nie tylko agresja fizyczna jest przemocą; rozwijanie wiedzy na temat przemocy psychicznej, seksualnej, finansowej, emocjonalnej, zaniedbania etc. Rozpoznawanie poniżających i nieakceptowanych przez partnerkę /partnera zachowań i sytuacji odbieranych jako przemocowe.
10. **Dzieci i wychowanie** – wpływ przemocy domowej na psychikę i zachowanie dzieci, uświadomienie, jak agresywne metody wychowawcze krzywdzą dzieci i uczą je stosowania przemocy, modelowanie pozytywnych form i umiejętności rodzicielskich, formy dyscypliny bez przemocy jako alternatywa dla agresywnego karania.
11. **Tolerancja i szacunek wobec osób starszych i niepełnosprawnych** – sprawcy przemocy powinni uczyć się pozytywnych zachowań wobec ludzi starszych i niepełnosprawnych (członków ich rodzin) i radzenia sobie z sytuacjami kryzysowymi w sposób inny niż stosowanie wobec nich przemocy. Analiza trudności w kontaktach interpersonalnych osób zdrowych w sile wieku z osobami starszymi lub niepełnosprawnymi i metody radzenia sobie z nimi.

2. Czas i miejsce realizacji programu

Program realizowany będzie w okresie obejmującym lata 2023-2029. Zakłada się, iż w danym roku kalendarzowym realizowana będzie jedna edycja Programu. Zajęcia będą odbywać się w miejscach wskazanych bądź zaakceptowanych przez Realizatora Programu z uwzględnieniem zasady, że ich realizacja będzie odbywała się poza godzinami udzielania ewentualnej pomocy interwencyjnej ofiarom przemocy. Miejsce realizacji programu będzie spełniać standardy bezpieczeństwa oraz zapewniać intymne warunki do pracy terapeutyczno-korekcyjnej.

3. Kwalifikowanie uczestników programu

Kwalifikowanie uczestników do Programu zostanie poprzedzone diagnozą wstępną, której wynikiem jest podpisanie kontraktu, określającego zasady współpracy w ramach prowadzonych zajęć, następnie zostanie przeprowadzona diagnoza pogłębiona każdego z uczestników Programu.

Diagnozę wstępną i pogłębioną oraz kontrakt określający reguły uczestnictwa w programie przeprowadzają, opracowują i dokumentują realizatorzy programu, tj. osoby prowadzące oddziaływanie korekcyjno-edukacyjne, w trakcie procesu pracy indywidualnej, pracy grupowej – na podstawie obserwacji, wywiadu, wyników badań z użyciem narzędzi diagnostycznych oraz notatek bieżących. W kartach klientów zamieszcza się także postępy terapeutyczne.

3.1. Diagnoza wstępna

Obejmuje wstępne rozpoznanie w ramach 1-2 spotkań indywidualnych na początku realizacji Programu, w celu określenia motywacji uczestnika do zmiany wraz z oszacowaniem potencjału do ukończenia Programu i realizacji jego założeń.

Założenia ogólne diagnozy wstępnej:

- uzyskanie informacji o funkcjonowaniu uczestnika i jego sytuacji życiowej;
- określenie zasobów psychicznych, społecznych i ekonomicznych radzenia sobie;
- pozyskanie informacji na temat specyfiki przemocy, której był sprawcą.

Diagnoza wstępna zostanie udokumentowana pisemnie, np. w formie indywidualnej karty klienta. Diagnoza wstępna uwzględnia następujące zagadnienia:

- rzeczywiste okoliczności skierowania do programu (tryb dobrowolny/nakazowy, okoliczności skierowania etc.),
- określenie, czy uczestnik jest uzależniony od substancji psychoaktywnych (osoby stosujące przemoc, u których rozpoznawane jest uzależnienie od alkoholu lub innych substancji, będą w pierwszej kolejności kierowane na terapię uzależnienia),
- określenie, czy uczestnik programu aktualnie stosuje przemoc,
- typowe formy i okoliczności stosowania przemocy, rodzaj przemocy, najgroźniejsze epizody, w jaki sposób sytuacje były rozwiązywane,
- aktualna sytuacja rodzinna i zawodowa oraz prawna (np. postanowienia w sprawach dot. spraw rodzinnych, karnych, w tym związanych ze stosowaniem przemocy, zobowiązanie do uczestnictwa w programie korekcyjno-edukacyjnym i in.),
- określenie motywacji do uczestnictwa w programie i do zmiany z uwzględnieniem siły motywacji itp.,
- cechy osobiste istotne dla pracy korekcyjnej (oszacowane na podstawie metod diagnostycznych w postaci testów osobowości, temperamentu etc.).

3.2. Kontrakt określający reguły uczestnictwa w programie

Kontrakt z uczestnikiem Programu jest dokumentem, który określa zasady udziału w Programie i zostanie sporządzony po przeprowadzeniu diagnozy wstępnej. Podpisanie kontraktu przez uczestnika oznacza, że akceptuje on założenia udziału w Programie, ale także zobowiązuje się do dołożenia wszelkich starań do jego ukończenia i zmiany zachowań przemocowych.

W kontrakcie zostaną określone reguły uczestnictwa w Programie obejmujące w szczególności:

- wymóg uznania osobistej odpowiedzialności za fakty stosowania przemocy,
- zobowiązanie do bezpiecznego i zgodnego z zasadami współżycia społecznego zachowania w trakcie uczestnictwa w zajęciach oraz w innych miejscach pobytu,

- zasady zachowania w trakcie uczestnictwa w zajęciach,
- zobowiązanie do powstrzymywania się od przemocowych zachowań i postaw w kontaktach z członkami rodziny i z innymi osobami,
- zobowiązanie do powstrzymywania się od spożywania alkoholu i zażywania substancji psychoaktywnych,
- zobowiązanie do aktywnego i zaangażowanego uczestniczenia w Programie oraz zgoda na badanie stopnia nasilenia dokonywanych zmian za pomocą odpowiednich wskaźników,
- formalne wymogi dotyczące systematycznej obecności w zajęciach wraz z określeniem konsekwencji nieobecności lub uchylania się od uczestnictwa w Programie,
- zobowiązanie do udzielenia danych kontaktowych osoby pokrzywdzonej i rodziny w celu nawiązania z nimi kontaktu przez osoby prowadzące oddziaływania korekcyjno-edukacyjne,
- zobowiązanie do wypełniania zaleceń osób prowadzących oddziaływania korekcyjno-edukacyjne, w szczególności zaleceń związanych z konsultacją psychiatryczną, neurologiczną, terapeutami uzależnień na początku lub w trakcie trwania Programu,
- zgoda na udzielanie informacji innym instytucjom (sąd, policja, kurator, itp.) o postępach wynikających z udziału w Programie, przerwaniu Programu lub kontynuowaniu przemocy,
- zgoda na udzielanie informacji przez ops, policję, kuratora o sposobie funkcjonowania uczestnika w rodzinie i ewentualnych zachowaniach przemocowych,
- w przypadku osób, których uczestnictwo związane jest decyzją sądu ograniczającą wolność osobistą, w kontrakcie zostaną przewidziane sankcje za uchylanie się od udziału w Programie,
- jeśli uczestnictwo wynika z osobistej decyzji, fakt ten zostanie objęty tajemnicą, z wyłączeniem możliwości informowania instytucji i organizacji, które skierowały do Programu oraz członków rodziny,
- zobowiązanie do utrzymywania kontaktu z realizatorami Programu korekcyjno-edukacyjnego, wraz z określeniem sposobu i częstotliwości tego kontaktu, przez 3 lata po zakończeniu uczestnictwa w Programie, w celu monitorowania sytuacji rodzinnej i zachowań uczestnika w trakcie i po zakończeniu Programu.

Treść kontraktu opracowana zostanie z uwzględnieniem zasad odpowiednich dla formy oddziaływania terapeutycznego. Niezbędnym elementem kontraktu jest uzyskanie zgody uczestnika na przetwarzanie danych osobowych z uwagi na:

- konieczność wymiany informacji między instytucjami zajmującymi się pomaganiem rodzinie uczestnika Programu,
- kontakt osób prowadzących Program z rodziną (ofiarami przemocy) uczestnika,

- monitoring efektywności wdrażanych oddziaływań np. w postaci funkcjonowania uczestnika w relacjach rodzinnych po zakończeniu uczestnictwa w Programie – do 3 lat po zakończeniu zajęć.

W trakcie realizacji Programu, w którym będą uczestniczyły osoby aktualnie kontaktujące się z członkami własnej rodziny, okresowo będą uzyskiwane informacje o rzeczywistej sytuacji w rodzinie w zakresie związanym z przeciwdziałaniem przemocy, czyli monitorowanie zachowań i sytuacji rodzinnych, zgodnie z zapisami kontraktu.

3.3. Diagnoza pogłębiona

Pogłębiona diagnoza dokonywana będzie mniej więcej w połowie Programu – czyli po ok. 20–30 godzinach uczestnictwa osoby w Programie. W trakcie realizacji programu oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych wobec osób stosujących przemoc należy dokonać rozpoznania przypadków poważnych zaburzeń osobowości i emocjonalnych występujących u części sprawców przemocy (z zastosowaniem odpowiednich narzędzi diagnostycznych, np. SCID). Stosowanie pogłębionej diagnozy jest niezbędne dla projektowania stosownych działań wobec osób wymagających profesjonalnych oddziaływań terapeutycznych.

Podczas diagnozy pogłębionej zaleca się uzyskanie szczegółowych informacji na temat funkcjonowania jednostki z uwzględnieniem następujących zagadnień:

- doświadczenia własne z przeszłości (historia doświadczania, obserwacji przemocy w domu rodzinnym, z uwzględnieniem każdej z form przemocy, w tym fizycznej, psychicznej, emocjonalnej, seksualnej, zaniedbań, deprywacji potrzeb, doświadczeń traumatycznych etc.),
- historia relacji, w których występowała lub występuje przemoc oraz poprzednich związków,
- określenie dojrzałości emocjonalnej i społecznej (radzenie sobie z emocjami, relacje społeczne, rodzinne etc.)
- historia interwencji związanych z przemocą,
- historia pomocy medycznej i psychoterapeutycznej w zakresie ewentualnych zaburzeń psychicznych,
- doświadczenia związane z nadużywaniem alkoholu, narkotyków, uzależnienia behawioralne,
- historia agresywnych i przemocowych zachowań w innych sytuacjach życiowych (np. bójki, kradzieże, rozboje, działania prowokacyjne),
- kontakty z wymiarem sprawiedliwości,
- historia edukacyjno-zawodowa,
- charakterystyka szczegółowa zachowań i postaw względem przemocy.

Diagnoza pogłębiona również zostanie udokumentowana, np. w indywidualnej karcie klienta, w postaci dodatkowej indywidualnej karty diagnozy pogłębionej lub w innym dokumencie opracowanym przez osoby prowadzące oddziaływania korekcyjno-edukacyjne.

4. Reguły uczestnictwa w programie

Warunkiem podstawowym przyjęcia osoby do Programu jest uznanie przez nią faktu stosowania przemocy.

Fakt uczestnictwa w Programie osób dobrowolnie zgłaszających się objęty jest tajemnicą.

Uzyskiwanie informacji od uczestników Programu dotyczących ich życia osobistego objęte jest zasadą poufności z wyjątkiem informacji wskazujących na popełnianie czynów zabronionych przez prawo.

Wskazaniem do pozostania w Programie są wskaźniki zmiany. Jeżeli w trakcie trwania Programu osoba nie wykazuje zmian w procesie realizacji oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych oraz nadal stosuje przemoc, może to stanowić podstawę do wyłączenia z Programu.

Przyjmuje się, iż formalne uznanie ukończenia Programu przez uczestnika następuje w sytuacji, gdy jego udział w zajęciach stanowił minimum 75% ogólnej liczby założonych godzin Programu. Powyższe stanowi podstawę do wydania uczestnikowi zaświadczenia o ukończeniu Programu korekcyjno-edukacyjnego.

W przypadku, gdy uczestnik Programu uczestniczył w minimum 50% ogólnej liczby założonych godzin Programu, uznaje się, że uczestniczył on w Programie oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych. Wówczas wydawane jest zaświadczenie o udziale uczestnika w Programie oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych.

W zaświadczeniu o ukończeniu Programu korekcyjno-edukacyjnego i w zaświadczeniu o udziale w Programie korekcyjno-edukacyjnym wskazana zostanie liczba godzin zajęć Programu i liczba odbytych godzin zajęć przez uczestnika.

W przypadku osób, które nie spełniają powyższych kryteriów do wydania ww. zaświadczeń, osoby prowadzące oddziaływania korekcyjno-edukacyjne sporządzają Informację dotyczącą uczestniczenia w Programie, która zawiera frekwencję uczestnika na zajęciach, aktywność oraz ocenę postępów.

Powtórny udział uczestnika w zajęciach kolejnych edycji Programu możliwy jest w następujących sytuacjach:

- w przypadku osób zgłaszających się do Programu z własnej woli bez ograniczenia liczby edycji,
- w wyniku wspólnych ustaleń – wynikających z motywowania uczestnika przez realizatorów lub/i instytucje wspomagające rodzinę,
- po skierowaniu przez ośrodek lub poradnię leczenia uzależnień, np. po zakończeniu pierwszego etapu leczenia uczestnika,
- po zobowiązaniu przez sąd do udziału w Programie korekcyjno-edukacyjnym.

Odmowa przyjęcia uczestnika na kolejną edycję Programu możliwa jest w następujących przypadkach:

- grupa danej edycji jest zbyt liczna, tj. liczy powyżej 10 uczestników,
- grupa ma charakter zamknięty (w wyjątkowych przypadkach, kiedy wykreślenie osoby z listy uczestników nastąpiło w niedługim czasie po rozpoczęciu edycji, będzie możliwe przyjęcie kolejnej osoby. Decyzję w tej kwestii podejmować będą osoby prowadzące działania korekcyjno-edukacyjne w porozumieniu z Realizatorem, przy uwzględnieniu zrealizowanych do tego momentu godzin zajęć),
- grupa danej edycji ma charakter jednorodny (uczestnicy są na podobnym poziomie wiedzy dotyczącym zjawiska przemocy i świadomości dotyczącej korygowania własnych zachowań, ale innym niż dany uczestnik poprzedniej edycji).

W takim przypadku będzie tworzona lista kandydatów na kolejną edycję Programu. Osoby zostaną poinformowane o innych możliwościach pomocy, np. alternatywnych miejsc prowadzenia pracy terapeutycznej, w tym skorzystania z programu korekcyjno-edukacyjnego w innym powiecie lub innych dostępnych form wsparcia.

V Schemat organizacyjny programu

1. Cele główne i szczegółowe programu

Cele programu oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych zostały określone w § 4 Rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 22 lutego 2011 r. w sprawie standardu podstawowych usług świadczonych przez specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie, kwalifikacji osób zatrudnionych w tych ośrodkach, szczegółowych kierunków prowadzenia oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie oraz kwalifikacji osób prowadzących oddziaływania korekcyjno-edukacyjne (Dz. U. Nr 50, poz. 259).

Główny cel programu :

Nadrzędnym celem Programu jest powstrzymanie sprawcy przed dalszym stosowaniem przemocy.

Cele szczegółowe:

1. Powstrzymanie osoby stosującej przemoc przed dalszym stosowaniem przemocy.
2. Rozwijanie umiejętności samokontroli i współzycia w rodzinie.
3. Kształtowanie umiejętności w zakresie wychowywania dzieci bez używania przemocy.
4. Uznanie przez osobę stosującą przemoc swojej odpowiedzialności za stosowanie przemocy.
5. Zdobywanie i poszerzenie wiedzy na temat mechanizmów powstawania przemocy.
6. Zdobywanie umiejętności komunikowania się i rozwiązywania konfliktów bez stosowania przemocy.
7. Uzyskanie informacji o możliwościach podejmowania działań terapeutycznych.

2. Rodzaje i organizacja działań korekcyjnych

Program Oddziaływań Korekcyjno-Edukacyjnych dla sprawców przemocy prowadzony będzie w formie spotkań indywidualnych i grupowych (mogą to być m.in. następujące formy: warsztaty, ćwiczenia, dyskusje, wykłady, psychodrama, odgrywanie ról, treningi umiejętności psychologicznych (komunikacji, asertywności), zajęcia psycho-edukacyjne, projekcje filmów, psychotesty, analizy indywidualnych przypadków, porady rodzinno-wychowawcze, elementy indywidualnej psychoterapii i inne metody aktywizujące)²¹.

Osoby prowadzące oddziaływania korekcyjno-edukacyjne, podczas wyboru rodzaju oddziaływania w ramach Programu uwzględnią specyfikę poszczególnych grup sprawców przemocy, a mianowicie:

- skazanych i odbywających karę pozbawienia wolności,
- zobowiązanych przez sąd do uczestnictwa w programie,
- uczestniczących w terapii uzależnienia od alkoholu lub narkotyków,
- samodzielnie decydujących się na uczestnictwo w programie.

Osoby prowadzące oddziaływania korekcyjno-edukacyjne, na podstawie tych uwarunkowań określą najefektywniejszy tryb pracy ze sprawcą przemocy umożliwiający realizację podstawowych założeń Programu w postaci spotkań indywidualnych lub grupowych.

Program będzie miał charakter edukacyjno-korekcyjny. W części edukacyjnej skoncentrowany będzie na przekazaniu szeroko pojętej wiedzy na temat zjawiska przemocy, część korekcyjna będzie ukierunkowana na zdobycie umiejętności niestosowania przemocy, w tym treningi umiejętności społecznych i asertywności oraz naukę konstruktywnego rozwiązywania sporów i korzystania ze wsparcia społecznego.

W ramach tych oddziaływań prowadzone mogą być także różnorakie działania profilaktyczne, a także edukacyjne i szkoleniowe.

Łączny czas programu będzie obejmował od 60 do 120 godzin zajęć (jedna godzina zajęć = jedna godzina zegarowa). Liczba godzin realizowanych w ramach Programu będzie dostosowana do przyjętego modelu i metod pracy oraz specyfiki grupy, dając gwarancję realizacji zakładanych w Programie celów. Spotkania będą odbywać się raz w tygodniu, a przerwy między kolejnymi zajęciami nie powinny być dłuższe niż tygodnie. Dopuszcza się możliwość kilkudniowych odstępstw wynikających z umiejscowienia w kalendarzu świąt i pozostałych dni wolnych od pracy. Zaleca się, aby był to zawsze ten sam dzień i godzina. Zajęcia będą prowadzone w małych grupach od 5 do 10

²¹ Ostaszewski, P. (2015). Realizacja programów korekcyjno-edukacyjnych dla sprawców przemocy w rodzinie w świetle wyników badania ankietowego. Warszawa: Instytut Wymiaru Sprawiedliwości. Pobrano z: https://iws.gov.pl/wpcontent/uploads/2018/08/Ostaszewski-P_Realizacja-programow-korekcyjno-edukacyjnych-dla-sprawcow-przemocy-w-rodzinie-w-swietle-wynikow-badania-ankietowego.pdf

osób. Zajęcia prowadzone w ramach Programu będą miały formę spotkań indywidualnych (do 5 godzin zegarowych dla uczestnika) i grupowych (minimum 60 godzin zegarowych dla uczestnika). Zajęcia grupowe zostaną poprzedzone konsultacjami indywidualnymi, podczas których uczestnik zostanie zapoznany z celami i przebiegiem Programu. Prowadzący z kolei rozeznają się co do sytuacji rodzinnej, zawodowej i prawnej sprawcy oraz przeprowadzi diagnozę wstępną. Spotkanie indywidualne będzie mogło odbyć się pomiędzy zajęciami grupowymi w przypadku, gdy uczestnik przystąpił do Programu - w trakcie jego trwania.

3. Przeszkody w realizacji programu

Przeszkody w realizacji Programu mogą wynikać zarówno z czynników zewnętrznych, jak i jednostkowych.

Do czynników zewnętrznych można zaliczyć min.:

- niedostateczną edukację w kierunku przeciwdziałania przemocy,
- niską świadomość społeczną w zakresie oddziaływań na rzecz przeciwdziałania przemocy,
- ograniczenia wynikające z pandemii COVID-19 i konieczność (w niektórych przypadkach) przejścia w tryb pracy zdalnej. Jednakże zaleca się prowadzenie diagnozy uczestników w bezpośrednim kontakcie, z zachowaniem standardów bezpieczeństwa. W przypadku oddziaływań już trwających realizatorzy mogą podjąć decyzję dotyczącą kontynuowania pracy w trybie zdalnym, zgodnie z zaleceniami prawa krajowego oraz zgodnie z wymogami zachowania bezpieczeństwa.

Do czynników jednostkowych można zaliczyć następujące elementy:

- uwarunkowania osobowościowe uczestników (opór przed podjęciem działań zmierzających do niwelowania zachowań agresywnych, strach przed konsekwencjami),
- brak lub niska motywacja do zmiany,
- brak możliwości uczestniczenia w oddziaływaniach (tryb pracy, itp.),
- brak wiedzy na temat dostępnych oddziaływań.

4. Finansowanie programu

Zgodnie z art. 6 ust. 5 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. z 2021 poz. 1249 z późn. zm.) środki na realizację i obsługę zadań wynikających z realizacji programu zapewnia budżet państwa, gdyż opracowanie i realizacja programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc należy do zadań z zakresu administracji rządowej realizowanych przez powiat.

5. Monitoring i ewaluacja programu

Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Ostrowi Mazowieckiej, we współpracy z osobami prowadzącymi oddziaływania korekcyjno-edukacyjne oraz instytucjami działającymi na rzecz przeciwdziałania przemocy właściwymi miejscowo dla uczestnika Programu, będzie prowadzić ewaluację i monitoring Programu oraz jego efektów.

5.1. Monitoring programu

Monitoring będzie prowadzony w trakcie Programu (przebieg), jak i po jego zakończeniu (efekty realizacji Programu), a wyniki działań wykorzystywane będą w pracach nad doskonaleniem i upowszechnianiem dalszych metod oddziaływań korekcyjno – edukacyjnych.

System monitorowania obejmuje:

1) w trakcie Programu weryfikację:

- postaw uczestników,
- sytuacji rodzin,
- zdobywanej wiedzy i umiejętności,
- potrzeb i możliwości kontynuacji pracy nad zmianą zachowań przemocowych.

Monitoring w tej części realizowany jest minimum dwa razy (na początku i po zakończeniu zajęć) przez osoby realizujące oddziaływania korekcyjno-edukacyjne. Weryfikacja powyższych elementów odbywa się poprzez badanie ankietowe przeprowadzone wśród uczestników, analizę list obecności, indywidualnych kart przebiegu programu, poprzez kontakt telefoniczny i/lub bezpośrednie spotkania z członkami rodzin osób stosujących przemoc. Zwiększona intensywność monitoringu zależy od osób realizujących oddziaływania korekcyjno-edukacyjne. Wskazaniem do częstszego monitoringu jest stwierdzenie przez osoby prowadzące oddziaływania lub współpracujące służby/podmioty, brak zmiany zachowania uczestnika programu i wysoki poziom zagrożenia osób doznających przemocy ze strony uczestnika programu.

W sytuacji powzięcia przez osoby prowadzące oddziaływania korekcyjno-edukacyjne informacji o dalszym stosowaniu przemocy przez uczestnika programu, należy zastosować odpowiednie kroki zapobiegające kolejnym przypadkom stosowania przemocy – od konsultacji indywidualnych, rozmów ostrzegawczych, poprzez analizę sytuacji w grupie, po zawiadomienie odpowiednich służb. Występowanie przypadków świadczących o stosowaniu przemocy przez uczestnika Programu nie powinno stanowić podstawy do wykluczenia z oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych, powinno natomiast spotkać się ze zdecydowaną reakcją prowadzących Program, celem zapobieżenia poczuciu bezkarności uczestników. Jeżeli jednak w trakcie trwania Programu osoba nie

wykazuje zmian w procesie realizacji oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych oraz nadal stosuje przemoc wobec członków rodziny, może to stanowić podstawę do wyłączenia z Programu.

2) po zakończeniu Programu (monitoring realizowany przez Realizatora Programu):

Monitoring tej części realizowany jest przez Realizatora Programu. Polega on na pozyskaniu informacji o funkcjonowaniu uczestnika oraz ustaleniu postępów w powstrzymywaniu się od stosowania przemocy i kontynuowania pracy nad sobą. Informacje zbierane są od uczestników, instytucji działających w obszarze przeciwdziałania przemocy oraz od członów rodzin. Monitoring odbywa się przynajmniej raz w roku, w okresie do 3 lat po realizacji Programu (informacje pozyskane np. w kontakcie pisemnym, telefonicznym, we współpracy z innymi instytucjami i/ lub członkami rodzin).

Celem monitoringu jest sprawdzenie czy zaplanowane działania w końcowym efekcie są użyteczne dla odbiorców i współodbiorców, którymi w tym przypadku są rodziny osób stosujących przemoc. Do oceny skuteczności działań programowych niezbędna jest współpraca z partnerami Programu, szczególnie tymi, którzy realizują programy przeciwdziałania przemocy i ochrony ofiar przemocy oraz innymi instytucjami i organizacjami zajmującymi się pomocą rodzinie.

5.2. Ewaluacja programu

Program korekcyjno-edukacyjny dla osób stosujących przemoc podlega ewaluacji, w celu usprawnienia, rozwoju i zwiększenia efektywności prowadzonych oddziaływań. Ewaluacja oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych zostanie przeprowadzona przez osoby realizujące oddziaływanie korekcyjno-edukacyjne w porozumieniu z Realizatorem Programu. Dokonując ewaluacji należy zwrócić uwagę na te czynniki organizacyjne, które wpłynęły na wyniki realizacji Programu. Wynikiem ewaluacji będzie uzyskanie odpowiedzi na następujące zagadnienia:

- liczba osób, które zgłosiły się oraz zostały zgłoszone do udziału w Programie,
- liczba osób, które przystąpiły do Programu,
- liczba osób, które ukończyły Program, tj. odbyły minimum 75% godzin Programu,
- liczba osób, które powstrzymały się od stosowania przemocy lub zmniejszyły jej częstotliwość lub natężenie (zmieniły na łagodniejszą formę) – dane uzyskiwane będą z monitoringu,
- czy liczebność grupy była właściwa dla osiągnięcia założonych celów?
- jakie czynniki korzystnie wpłynęły na rekrutację uczestników, a jakie ją utrudniały?
- jakie trudności obserwowano w zakresie realizacji założeń? (z perspektywy trenerów i uczestników),
- na jakim poziomie utrzymywała się frekwencja uczestników (zarówno w zajęciach grupowych, jak i indywidualnych)?

- jakie czynniki wpłynęły na frekwencję i jakie działania należy kontynuować, a jakie dodatkowe można podjąć, aby dotrzeć do większej liczby osób stosujących przemoc i jak motywować te osoby?
- jakie czynniki korzystnie wpłynęły na zaangażowanie uczestników, a jakie je obniżały?
- jaka jest efektywność oddziaływań korekcyjno – edukacyjnych w postaci zmiany zachowań i ich utrzymania?
- czy i w jakim stopniu osiągnięto zakładane cele?